

UNDERVISNINGS- OCH
KULTURMINISTERIET

Världsarvet i en föränderlig värld

Utvärdering av den nationella världsarvsstrategin

Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman, Anna Vainio och Maria McPartlin, MDI

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2026:24

Världsarvet i en föränderlig värld

Utvärdering av den nationella världsarvsstrategin

Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman, Anna Vainio och Maria McPartlin, MDI

Undervisnings- och kulturministeriet Helsinki 2026

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Undervisnings- och kulturministeriet
CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-415-190-0
ISSN pdf: 1799-0351

Bilderna på publikationsomslaget (i ordning från övre vänstra hörnet):

Petäjävesi gamla kyrka /Marjo Autio-Hiltunen;

Sammallahdenmäki / Hanna-Leena Salminen;

Sveaborg / Förvaltningsnämnden för Sveaborg, Santeri Laamanen;

Verla träsliperi och pappfabrik /Jaana Rannanpää;

Gamla Raumo / Kalle Saarinen;

Struves meridianbåge, Stuurahanoaivi / Sirkka Image, Markus Sirkka;

Kvarkens skärgård /Forststyrelsens databank, Eva Ramstedt.

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsinki 2026 Finland

Världsarvet i en föränderlig värld Utvärdering av den nationella världsarvsstrategin

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2026:24	Tema	Kultur
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Författare	Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman, Anna Vainio och Maria McPartlin	
Utarbetad av	MDI	
Språk	Sidantal	67

Referat

I utvärderingen av den nationella världsarvsstrategin (2015–2025) och dess verkställighetsplan granskas genomförandet av strategin och dess effekter på den nationella världsarvspolitiken och på verkställandet av världsarvskonventionen i Finland.

Världsarvspolitikens centrala fokus är att skydda särskilda universella värden hos natur- och kulturarvet, stärka världsarvets samhälleliga betydelse och säkerställa bevarandet av objekten för kommande generationer. En särskild plats ges åt utvecklingen av skyddet, vården och användningen av Finlands sju världsarvsobjekt.

Det samlade utfallet av världsarvsstrategin var högt. Särskilt väl lyckades beredningen av den tentativa listan och objektförslagen samt samarbetet mellan objekten som intensifierades. I alla åtgärdshelheter ingick åtgärder som gav resultat, fastän de resultat som eftersträvades i utvecklandet av lagstiftningen, kommunikationen och stärkandet av gemenskapernas roll uteblev. Strategin i sig var ett viktigt verktyg för de aktörer som medverkade i världsarvsarbetet för att rikta in och motivera verksamheten.

Fördjupande och breddande av de åtgärder som vidtagits under strategiperioden kommer att bidra till uppnåendet av målen för världsarvspolitiken även framöver. Samhällsförändringarna kräver dock att uppmärksamheten riktas mer bestämt mot världsarvets samhälleliga betydelse, beredskap för klimatförändringar och krisresiliens.

Nyckelord	världsarvsobjekt, kulturarv, naturarv, kultur, kulturmiljö, utvärdering, strategier		
ISBN PDF	978-952-415-190-0	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-190-0		

Maailmanperintö muuttuvassa maailmassa Kansallisen maailmanperintöstrategian arviointi

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:24		Teema	Kulttuuri
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t	Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman, Anna Vainio ja Maria McPartlin		
Yhteisötekijä	MDI		
Kieli	Ruotsi	Sivumäärä	67

Tiivistelmä

Kansallisen maailmanperintöstrategian (2015–2025) sekä sen toimeenpanosuunnitelman arviointi tarkastelee strategian toteutumista ja vaikutuksia kansalliseen maailmanperintöpolitiikkaan ja maailmanperintösopimuksen toimeenpanoon Suomessa.

Maailmanperintöpolitiikan keskiössä on suojella erityislaatuisia yleismaailmallisia luonnon- ja kulttuuriperintöarvoja, vahvistaa maailmanperinnön yhteiskunnallista merkitystä ja varmistaa kohteiden säilymisen tuleville sukupolville. Erityinen asema on Suomen seitsemän maailmanperintökohteen suojelun, hoidon ja hyödyntämisen kehittämisellä.

Maailmanperintöstrategian kokonaistoteutuman aste oli korkea. Erityisen onnistuneita olivat aieluettelon ja kohde-esitysten valmistelu sekä maailmanperintökohteiden tiivistynyt yhteistyö. Kaikkiin toimenpidekokonaisuuksiin sisältyi tuloksellisia toimenpiteitä, joskin lainsäädännön kehittämisessä, viestinnässä sekä yhteisöjen roolin vahvistamisessa ei päästy tavoiteltuihin tuloksiin. Strategia itsessään oli merkittävä työväline maailmanperintötyöhön osallistuneille toiminnan suuntaamisessa ja perustelemisessa.

Strategiakaudella toteutettujen toimenpiteiden syventäminen ja laajentaminen vahvistavat maailmanperintöpolitiikan tavoitteiden toteutumista myös jatkossa. Yhteiskunnalliset muutokset edellyttävät kuitenkin huomion kiinnittämistä vahvemmin maailmanperinnön yhteiskunnalliseen merkitykseen, ilmastonmuutokseen varautumiseen sekä kriisinkestävyyteen.

Asiasanat maailmanperintökohteet, kulttuuriperintö, luonnonperintö, kulttuuri, kulttuuriympäristö, arviointi, strategiat

ISBN PDF 978-952-415-190-0

ISSN PDF 1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-190-0>

World Heritage in a Changing World Review of Finland's National World Heritage Strategy

---

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2026:24	Subject	Culture
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Author(s)	Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman, Anna Vainio and Maria McPartlin	
Group author	MDI	
Language	Pages	Swedish 67

Abstract

The evaluation of the National World Heritage Strategy (2015–2025) and its implementation plan examines how the strategy has been carried out and what impacts it has had on national World Heritage policy and on the implementation of the World Heritage Convention in Finland.

At its core, World Heritage policy seeks to protect exceptional natural and cultural heritage values which are themselves of outstanding universal value, strengthen the societal relevance of World Heritage, and ensure that sites are preserved for future generations. Emphasis here is placed on developing the protection, management, and sustainable use of Finland's seven World Heritage Sites.

Overall, the strategy was implemented to a high degree. Especially successful were the preparation of the tentative list and nomination proposals, as well as the strengthened cooperation among World Heritage Sites. All action packages included effective measures, although the intended results were not fully achieved particularly in respect of developing legislation, communications, and the strengthening of the role of communities. The strategy itself served as a useful tool for those involved in World Heritage work, helping to guide activities and provide justification for them.

Further expanding and deepening the measures carried out during the strategy period will continue to support the attainment of World Heritage policy objectives though societal changes will however require stronger attention to the societal significance of World Heritage, preparedness for climate change, and resilience in the face of emergent crises.

Keywords world heritage sites, cultural heritage, natural heritage, culture, cultural environment, assessment, strategies

---

ISBN PDF	978-952-415-190-0	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-190-0>

Innehåll

1	Inledning	7
1.1	Utvärderingens bakgrund och syfte	7
1.2	Världsarvsstrategins bakgrund och huvudlinjer	9
1.3	Utvärderingens upplägg, material och metoder	12
2	Verkställighetsnivåer för världsarvsstrategin	14
2.1	Finland i den internationella världsarvspolitiken	14
2.2	Finlands nationella världsarvspolitik	17
2.3	Världsarvet på den lokala nivån	19
3	Utvärdering av världsarvsstrategins utfall	23
3.1	Strategisk riktlinje 1 Finlands världsarvspolitik	23
3.2	Strategisk riktlinje 2 Bevarande av våra världsarv	31
3.3	Strategisk riktlinje 3 Resurser och kompetens	40
3.4	Strategisk riktlinje 4 Kunskap om och presentation av världsarv	47
3.5	Strategisk riktlinje 5 Gemenskaper	51
4	Slutsatser och rekommendationer	55
4.1	Sammanfattning av verkställandet av strategin och dess utfall	55
4.2	Världsarvspolitikens effektivitet och hur den kan stärkas	59
4.3	Rekommendationer för den framtida världsarvspolitiken	61
	Källor	66

1 Inledning

1.1 Utvärderingens bakgrund och syfte

I denna utvärdering granskas genomförandet av den nationella världsarvsstrategin (2015–2025) och dess verkställighetsplan samt effekterna på den nationella världsarvspolitiken och på verkställandet av världsarvskonventionen i Finland.

Världsarvspolitiken skyddar med stöd av internationella konventioner särskilda universella värden hos natur- och kulturarvet, stärker världsarvets samhälleliga betydelse och strävar efter att säkerställa bevarandet av världsarvet som en levande och delad tillgång, vars värde finns kvar för kommande generationer. I Finland är världsarvspolitiken en del av en mer omfattande kultur- och miljöpolitik där internationella förpliktelser, den nationella lagstiftningen och lokalt ansvar förenas. Samtidigt är världsarvspolitiken också internationell politik, där man strävar efter att främja nationella skyldigheter och målsättningar samt delta i det gemensamma, universella arbetet för att skydda kultur- och naturarvet.

År 2025 hade Finland sju objekt på Unescos världsarvslista:

- Gamla Raumo
- Sveaborg
- Petäjävesi gamla kyrka
- Verla träsliperi och pappfabrik
- Bronsåldersgravrösen i Sammallahdenmäki
- De delar av Struves meridianbåge som ligger i Finland (de övriga delarna ligger i nio andra länders territorium)
- Kvarkens skärgård

Den nationella världsarvsstrategin 2015–2025 och dess verkställighetsplan utgör en helhet som syftar till att definiera Finlands roll och åtgärder i verkställandet av världsarvskonventionen. Strategin bygger på Unescos världsarvskonvention från 1972, vars syfte är att trygga bevarandet av världens mest värdefulla kultur- och naturarvsobjekt för kommande generationer. I strategin som antagits av statsrådet 2015 anges riktlinjerna för utvecklingen av Finlands världsarvspolitik och de åtgärder med vilka de nationella världsarvsobjekten ska skyddas. Världsarvsstrategin utarbetades baserat på skrivningen i regeringsprogrammet och kulturmiljöstrategin för statsminister Katainens regering (2014–2020).

Den nationella världsarvsstrategin och dess verkställighetsplan är Finlands första strategiska styrdokument för världsarvet som har utarbetats i ett omfattande samarbete. Det föregicks av ett program som utbildnings- och kulturministeriet hade utarbetat och som stod färdigt 2003. Även ur internationellt perspektiv var Finlands nationella världsarvsstrategi ett nytt sätt att främja verkställandet av världsarvskonventionen. När strategin publicerades fick den också uppmärksamhet bland annat i Unescos världsarvscenters kommunikation.

I enlighet med vad som bestäms i världsarvsstrategins verkställighetsplan har undervisnings- och kulturministeriet samt miljöministeriet beställt en utvärdering av strategins genomförande och effekter samt behovet av fortsatta åtgärder.

I utvärderingen har man granskat utfallet av strategin och verkställighetsplanen (måluppfyllelse), överensstämmelsen med de strategiska värdena (hållbarhet, trovärdighet, engagemang) samt strategins och verkställighetsplanens betydelse och mervärde för genomförandet av världsarvspolitiken. I utvärderingen har man även presenterat alternativ och synpunkter till fortsatta åtgärder efter strategiperiodens utgång.

I uppdraget ställdes följande frågor för utvärderingen:

1. Hur har den nationella världsarvsstrategins riktlinjer genomförts i enlighet med åtgärderna i åtgärdsplanen?
2. Hur har den nationella världsarvsstrategins riktlinjer genomförts i enlighet med världsarvskonventionen?
3. Hur har strategin och dess verkställande påverkat världsarvsobjekten och aktörsnätverken?
4. Hur har strategin svarat mot världsarvsobjektens och aktörsnätverkets behov?
5. Hur skapas effektivitet i den nationella världsarvspolitiken?
6. Vilken effekt och synlighet har Finlands världsarvspolitik i Unesco?
7. Vilka alternativ kan föreslås som fortsatta åtgärder?

I utvärderingen har man inte bara tittat på strategins utfall och mervärde, utan även fäst uppmärksamhet vid åtgärdernas lämplighet, omfattning, inriktning och rättighet. Åtgärderna utvärderades i förhållande till de resurser som fanns tillgängliga för verkställandet av programmet.

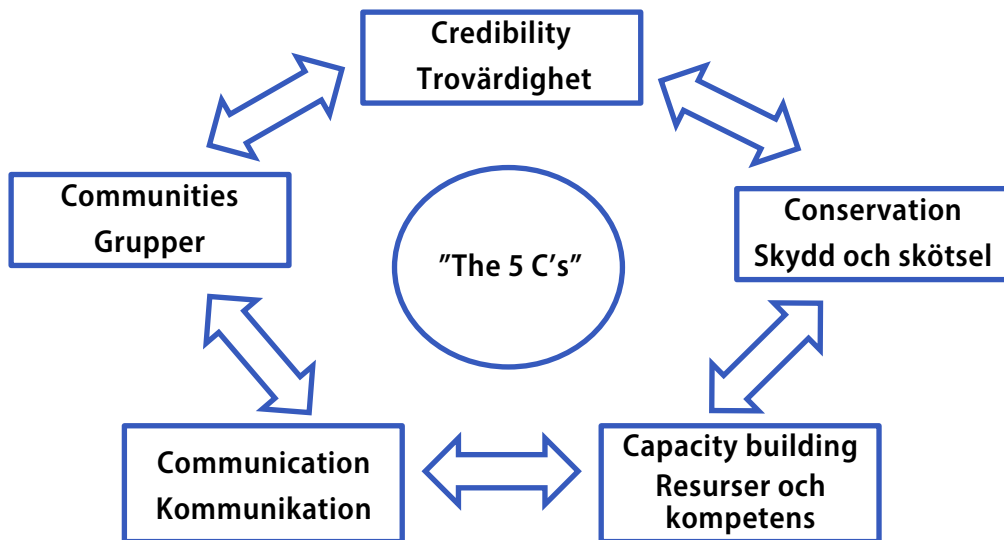
Utvärderingen gjordes på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet mellan augusti och december 2025. Arbetet utfördes av MDI:s experter Kirsi Siltanen, Samuli Manu, Juho Nyman och Maria McPartlin samt FCG:s kulturarvsexpert, arkitekt Minttu Kervinen. Utvärderingsarbetet styrdes av en styrgrupp bestående av experter från undervisnings- och kulturministeriet samt miljöministeriet.

1.2 Världsarvsstrategins bakgrund och huvudlinjer

Den nationella världsarvsstrategin är ett policydokument för den nationella världsarvspolitiken, men det material som användes i utvärderingen visar att den också är en viktig grund för samarbete och en lista över konkreta nationella åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriet inledde beredningen av strategin år 2014. Sakkunnig vid beredningen av strategins huvudlinjer var arkitekt Maire Mattinen och arbetet stöddes av en expertgrupp med representanter för undervisnings- och kulturministeriet, miljöministeriet, Museiverket, Forststyrelsen, förvaltningsnämnden för Sveaborg, ICOMOS rf, Föreningen för kulturarvsfostran i Finland och representanter för ICOMOS rf:s arbetsgrupp för världsarv. Förslaget var också ute på remiss och 46 olika instanser lämnade sina synpunkter på det. Strategidokumentet färdigställdes av undervisnings- och kulturministeriet och antogs av statsrådet som ett principbeslut i april 2015.

I strategin och dess verkställighetsplan anges inte bara principerna för verksamheten, utan också de konkreta åtgärder som ska vidtas och ansvaret för genomförandet av dem. Strategin bygger på de strategiska målen för Unescos världsarvsarbete, de så kallade "5 C:na" (bild 1): trovärdighet, bevarande och förvaltning, resurser och kunskap, kommunikation samt gemenskaper.

Bild 1. Det strategiska tänkandet baserat på 5 C som används internationellt i världsarvsverksamheten och som även har utnyttjats i genomförandet av den nationella världsarvsstrategin 2015–2025.

Målen för strategin är indelade under fem strategiska riktlinjer med sammanlagt 14 mål (tabell 1). I den verkställighetsplan som publicerades 2016 har strategins mål formulerats till mer än 90 konkreta åtgärder, för vilka man utsett ansvariga instanser för genomförandet, tidsplanerna och uppföljningen.

Strategin och verkställighetsplanen syftar till att stärka Finlands roll som en ansvarsfull världsarvsaktör. Målet är att Finlands världsarvsobjekt ska fungera som exempel på god vård, hållbar turism och en verksamhetskultur som involverar olika aktörer och nätverk. Vidare är målet att världsarven ska integreras närmare med andra samhällssektorer med koppling till dem.

Tabell 1. Strategins vision, värderingar, riktlinjer och mål

Vision	Finland – en ansvarsfull världsarvsaktör Världsarven – en föregångare i skyddet, upprätthållandet och presentationen Livskraftiga miljöer – ett gemensamt världsarv för kommande generationer				
2.2 Strategiska värden	HÅLLBARHET TROVÄRDIGHET ENGAGEMANG				
Strategiska riktlinjer	Strategisk riktlinje 1 Finlands världsarvsolitik	Strategisk riktlinje 2 Bevarande av våra världsarv	Strategisk riktlinje 3 Resurser och kompetens	Strategisk riktlinje 4 Kunskap om och presentation av världsarv	Strategisk riktlinje 5 Gemenskaper
Strategins mål under riktlinjerna	Mål 1. En synlig och trovärdig världsarvsolitik ↓	Mål 3. En lagstiftning som identifierar världsarvet ↓	Mål 6. Ökat samarbete och tydligare arbetsfördelning ↓	Mål 9. Värdsarvsfostran bidrar till förståelsen för det unika med världsarvet ↓	Mål 13. Regionala och lokala aktörer förbinder sig vid gemensamma mål ↓
	Mål 2 En uppdaterad tentativ lista och väl övervägda nya förslag	Mål 4 Skydd och vård på föredömlig nivå	Mål 7 Tillräckliga ekonomiska resurser	Mål 10 Kunskap berikar upplevelsen av världsarvet	Mål 14 Nya möjligheter genom mångsidig frivilligverksamhet och nära samarbete med företag
		Mål 5 Uppföljning ger uppdaterad information om objekten	Mål 8 Kompetens på hög nivå	Mål 11 Strategi för hållbar turism som stöder hanteringen av besökarströmmarna och garanterar besökarna en värdefull upplevelse	
				Mål 12 God tillgänglighet och service som håller hög kvalitet	

I tio år har världsarvsstrategin varit vägledande för genomförandet av världsarvspolitiken. Detta är en lång tidsperiod och under den har det skett förändringar i omvärlden och i den internationella världsarvspolitiken som måste beaktas när genomförandet av strategin utvärderas. I synnerhet under det senaste decenniet har vissa händelser och förändringar i omvärlden klart påverkat genomförandet av strategin. Covid-19-pandemin var en betydande förändringschock under strategiperioden, som även påverkade möjligheterna att driva världsarvspolitiken samt besöken vid objekten och turismen till dem (vid vissa objekt minskade, vid andra till och med ökade besöken).

Dessutom har kriget i Ukraina sedan 2022 och framåt påverkat det internationella samarbetet, turismen till objekten och mer allmänt synligheten för säkerhetstemat i den nationella och internationella politiken. Tre riksdagsval har hållits under strategiperioden, 2015, 2019 och 2023. Regeringsskiftet har påverkat tyngdpunkterna i världsarvspolitiken, lagstiftningen och bland annat den statliga finansieringen. Samtidigt har hållbar utveckling, förebyggandet av klimatförändringarna och hanteringen av miljöutmaningarna fått en mer framträdande plats även i världsarvspolitiken. Dessa ägnas också större uppmärksamhet i verksamheten i anslutning till objekten.

1.3 Utvärderingens upplägg, material och metoder

Utvärderingen genomfördes med ett utvecklingsinriktat arbetssätt där hänsyn togs till flera nivåer och där man använde material-, metod- och utvärderartrianglering. I den utvecklingsinriktade utvärderingen låg fokus på en kritisk analys av det som granskades genom att koppla utvärderingen till förbättring av verksamhetens kvalitet, utveckling av verksamheten och, vid behov, framtidsorienterad förnyelse av verksamheten. Eftersom världsarvsstrategin är ett dokument där många aktörer och perspektiv möts och som sträcker sig från den internationella politikens nivå till lokal verksamhet på mikronivå, togs i utvärderingen hänsyn till de olika nivåernas samverkan. Utvärderingsfrågorna besvarades utifrån flera perspektiv och med beaktande av olika intressenter och som hjälp användes en mängd olika underlag och metoder. Genom samspelet inom utvärderingsgruppen säkerställdes att slutsatserna var en syntes av gjorda observationer som teammedlemmarna formulerat tillsammans med utgångspunkt i sina olika expertområden.

Följande underlag samlades in och användes i utvärderingen:

- Individuella intervjuer med 18 nyckelpersoner inom världsarvspolitiken
- Webbenkät för den regionala och lokala nivån
- Workshop för objektens kontaktpersoner och centrala nationella nyckelaktörer
- Dokument, såsom Unescos kärndokument, nationella strategier och program samt interna rapporter och uppgifter om finansiering
- Öppna informationskällor, såsom webbplatser och databasen Finna.fi.

Webbenkäten som vände sig till regionala och lokala aktörer var öppen från den 30 oktober till den 27 november 2025. Inom tidsfristen inkom 54 svar. Respondenterna representerade kommuner, NTM-centraler och andra myndigheter, föreningar och stiftelser, företag, landskapsförbund, museer, församlingar och objektens förvaltningsnämnder. Med enkäten insamlades information om den nationella världsarvsstrategins och dess riktlinjers synlighet och genomförande på regional och lokal nivå.

2 Verkställighetsnivåer för världsarvsstrategin

2.1 Finland i den internationella världsarvspolitiken

Konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv (Unesco 1972) antogs av Unesco 1972. Finland ratificerade konventionen 1987. I oktober 2025 har konventionen ratificerats av 196 nationella parter (Unesco 2025b). Världsarvskonventionens mål är att med hjälp av samarbete mellan nationer identifiera, skydda och bevara samt visa upp världens viktigaste kultur- och naturarv. Konventionsstaterna ska

- delta i internationellt samarbete
- stödja länder i behov av tekniskt eller ekonomiskt bistånd
- säkerställa identifiering av objekt med särskilt stort universellt värde på sina territorier
- bevara och skydda världsarvet och förmedla dess värden till kommande generationer
- utveckla den vetenskapliga forskningen inom området och
- sprida information om världsarvet genom utbildning, kommunikation och presentation av objekten.

Vidare är konventionsstaterna skyldiga att inrätta och finansiera nödvändiga organ.

Konventionens kärna är världsarvslistan över objekt av exceptionellt stort universellt värde för hela mänskligheten. I mitten av 2025 fanns det 1 248 sådana objekt i världen. De första av Finlands sju världsarvsobjekt upptogs på listan 1991.

Världsarvskonventionen och de preciserande instruktionerna (Unesco 2025a) som uppdateras kontinuerligt fastställer vilka objekt som kan övervägas att tas upp på världsarvslistan. Konventionen ålägger staterna en skyldighet att identifiera potentiella objekt samt att skydda och bevara dem. Staterna förbinder sig att bevara de objekt som finns med på listan, regelbundet rapportera om skicket på dem och vid behov återställa dem.

Aktörer och strukturer i Finlands internationella världsarvspolitik

I Finland hör världsarvskonventionen till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Ansvar för naturarvet ligger hos miljöministeriet. Enligt världsarvsstrategin (Undervisnings- och kulturministeriet 2015) och verkställighetsplanen (Undervisnings- och kulturministeriet 2016) ingår internationella mål i många aktörers uppgiftsfält. Genomförandet av målen enligt strategin granskas mer i detalj i kapitel 3.2.

Den internationella verksamheten inom ramen för världsarvskonventionen kan grovt indelas i uppgifter i anslutning till verkställandet av konventionen, expertuppgifter och övrigt internationellt samarbete.

De viktigaste uppgifterna i anslutning till verkställandet av konventionen under strategiperioden var följande:

- Internationellt samarbete, informationsutbyte och rapportering i anslutning till uppföljning, skydd och utveckling av objekten, som parter bland annat Unescos världsarvscenter (undervisnings- och kulturministeriet, miljöministeriet, Museiverket och Forststyrelsen, intressegrupper).
- Deltagande i officiella möten och samarbetsorgan för världsarvet (Museiverket, Forststyrelsen, undervisnings- och kulturministeriet, miljöministeriet, utrikesministeriet).
- Arbete för att främja ratificeringen av internationella konventioner om kultur- och naturarv (utbildnings- och kulturministeriet, miljöministeriet).
- Den nationella kontaktpunktens verksamhet (ansvariga parter är Museiverket och Forststyrelsen).
- Periodisk rapportering av objekt till Unesco (objekt, Museiverket och Forststyrelsen).
- Beredning av förslag till nya objekt (undervisnings- och kulturministeriet, miljöministeriet, Museiverket, Forststyrelsen och representanter för de föreslagna objekten).
- Medlemskap i Unescos världsarvskommitté (senaste perioden 2014–2017).

Expertuppgifterna omfattar uppgifter som inte är kopplade till det statliga verkställandet, men som främjar och representerar Finlands expertis i frågor kring världsarvsobjekt och världsarvspolitik. Centrala aktörer är de expertorgan som definieras i världsarvskonventionen, ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) och IUCN (The International Union for Conservation of Nature), vars nationella kommittéer i Finland har ett aktivt samarbete med motsvarande internationellt organ. Expertuppgifterna under strategiperioden har varit bland annat ICOMOS Finlands nationalkommittén rf:s verksamhet och experthjälp i internationella ICOMOS, bland annat i bedömningen av förslag.

Finland har möjlighet att sköta expertuppgifter i anslutning till världsarvet till exempel inom det samarbete som görs med låginkomstländer. Under den gångna strategiperioden var samarbetet dock ringa och inga etablerade samarbetsstrukturer eller finansieringskällor bildades.

Det övriga internationella samarbetet är till stor del samarbete på aktörsnivå. Under strategiperioden har det internationella samarbetet stärkts, framför allt på objektsnivå. I och med bildandet av föreningen Nordic World Heritage Association bildades 2016 uppstod en central samarbetsstruktur och -kanal för världsarvsobjekten i Norden, för både bredare samarbete och nätverk för olika typer av världsarv. Det europeiska samarbetet har också utvecklats. En särskild samarbetsform är de internationella samarbetsprojekten, inte minst i världsarvet Kvarkens skärgård som tillsammans med Höga Kusten i Sverige bildar ett gemensamt naturarvsobjekt. Detta har gett upphov till en naturlig samarbetsrelation över landsgränserna där finansieringsmöjligheten för gränsöverskridande samarbete (Interreg) varit ett stöd.

Kännetecknande för världsarvsverksamheten är närheten mellan internationella, nationella och lokala aktiviteter och att många individer samtidigt är verksamma på alla dessa nivåer eller åtminstone på två av dem. Detta illustrerar också den internationellt-lokala dimensionen som kännetecknar världsarvskonventionen: de lokala objekten representerar ett universellt värde som identifierats i den internationella konventionen och de viktigaste åtgärderna för att skydda, bevara och använda objekten vidtas på lokal nivå, men med stöd av nationellt och internationellt samarbete.

2.2 Finlands nationella världsarvspolitik

Aktörer och strukturer i den nationella världsarvspolitiken

Inom statsförvaltningen delas ansvaret för det nationella verkställandet av världsarvskonventionen mellan ministerier, Museiverket, och Forststyrelsens naturtjänster (tabell 2). Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för verkställandet av konventionen, kulturarvsobjekten och den tillhörande styrningen och finansieringen. Museiverket, som lyder under undervisnings- och kulturministeriet, ansvarar för den nationella kontaktpunktsverksamheten för kulturarvet, expertberedningen i anslutning till den tentativa listan och andra centrala processer för kulturarvets del samt för att bevilja riktade understöd för skyddet och utvecklingen av flera världsarvsobjekt.

Miljöministeriet i sin tur ansvarar för naturarvsobjekten och styrningen och finansieringen av dem. Forststyrelsens naturtjänster ansvarar för den nationella kontaktpunktsverksamheten för naturarvet och för expertuppgifter i anslutning till naturarvet, som att ta fram objektförslag.

Utrikesministeriet och Finlands Unesco-representation deltar i verkställandet av världsarvskonventionen i synnerhet i situationer som kräver en politisk och diplomatisk nivå gentemot Unesco och dess medlemsstater.

Tabell 2. Uppgifter och personalresurser i arbetet med världsarvskonventionen och den nationella världsarvspolitiken i statsförvaltningen 2025

Instans	Uppgifter	Uppskattat antal årsverken
Undervisnings- och kulturministeriet	Verkställande av konventionen för kulturarvets del, styrning och finansiering	< 1 årsverke
Miljöministeriet	Verkställande av konventionen för naturarvets del, styrning och finansiering	< 1 årsverke
Museiverket	Nationell kontaktpunkt (focal point) för kulturarvet, beviljande av understöd, yttranden, frågor kring skydd och vård av objekten, beredningsprocesser, uppföljning av konventionen, deltagande i internationella möten och arbetsgrupper.	1,5 årsverken
Forststyrelsens naturtjänster.	Nationell kontaktpunkt (focal point) för naturarvet, beredningsprocesser, yttranden, frågor kring skydd och vård av objekten, deltagande i internationella möten och arbetsgrupper	< 1 årsverke
Utrikesministeriet	Kontaktpunkt särskilt på politisk och diplomatisk nivå gentemot Unesco och dess medlemsstater.	< 1 årsverke

Till de viktigaste åtgärderna på statsförvaltningens nivå under strategiperioden hörde bland annat

- finansiering och styrning av åtgärderna enligt strategin
- uppdatering av den tentativa listan och utarbetande av förslag
- beredning av markanvändnings- och bygglagen, senare bygglagen och lagen om områdesanvändning.

Under strategiperioden har nationella, icke-statliga aktörer fått en allt starkare roll i världsarvsarbetet. Genom världsarvsföreningen Föreningen för Finlands världsarv rf har det vuxit fram en ny aktiv nationell aktör, vilket syns framför allt i objektens allt tätare samarbete. Genom grundandet av föreningen har också allokeringen av resurser till den nationella utvecklingen som binder samman objekten underlättats och möjligheter för att utnyttja externa resurser öppnats. Föreningen för kulturarvsfostran i Finland och ICOMOS Finska nationalkommitté är också aktiva aktörer på den nationella nivån.

2.3 Världsarvet på den lokala nivån

Lokala aktörer och strukturer

När utvärderingen gjordes fanns det sammanlagt sju finländska objekt på Unescos världsarvslista (tabell 3). Bland Finlands objekt finns sex kulturarvsobjekt och ett naturarvsobjekt. Alla världsarv i Finland är kultur- eller naturarv som bedömts ha ett särskilt stort universellt värde.

Tabell 3. Finlands världsarvsobjekt och ansvarsstrukturerna för dem

Objekt	År för utnämning	Ägande	Förvaltningsnämnd sedan år	Ansvarig för objektet	Vårdplan
Gamla Raumo	1991	flera offentliga och privata ägare	2009/2015	Raumo stad	2020 (uppdatering pågår)
Sveaborg	1991	stat, stad, privata ägare	1973	Förvaltningsnämnden för Sveaborg	2020 (länk)
Petäjävesi gamla kyrka	1994	– församling	2006	Petäjävesi församling	2023 länk
Verla träsliperi och pappfabrik	1996	företag	2002	UPM)	2019 (länk)
Bronsåldersgravrösen i Sammalahdenmäki	1999	flera privata markägare	2006	Raumo stad	2015 (uppdatering pågår) (länk)

Objekt	År för utnämning	Ägande	Förvaltningsnämnd sedan år	Ansvarig för objektet	Vårdplan
Struves meridianbåge	2005	De fastigheter på vars område mätpunkterna ligger har flera offentliga och privata ägare	Regionala förvaltningsnämnder FN för Oravivuori 2016 FN för de norra punkterna 9/2025 FN för de södra punkterna, intention 5/2026	Lantmäteriverket	2014 Struves meridianbåge uppdatering 2025, kopplad till utarbetandet av en gemensam plan för tio länder
Kvarkens skärgård	2006	stat, kommuner, andelslag, privata ägare		Forststyrelsen	2023 (länk)

Finlands världsarv har både offentliga och privata ägare. Ägarförhållandena har betydelse för verksamheten vid och organisering av objekten. Objektens ansvariga instanser har utsett en kontaktperson som svarar för världsarvsfrågorna. För de flesta objekten har man också utsett en sektorsövergripande förvaltningsnämnd, där utöver ägarna också områdets kommuner, gemenskaper och experter är representerade. Under strategiperioden inrättades nya förvaltningsnämnder för mätpunkter i Struves meridianbåge.

Skydd, vård och användning på lokal nivå

Världsarvsobjektens lokala verksamhet kännetecknas å ena sidan av gemensamma mål, å andra sidan av mycket skilda utgångspunkter. Gemensamt för alla objekt är likartade behov bland annat i anslutning till skyddet och bevarandet av objektens värde, lokalsamhällets delaktighet, hållbar turism samt presentation och uppföljning av objekten. Samtidigt har objekten väldigt olika utgångspunkter. Sveaborg, Gamla Raumo och Kvarkens skärgård är levande miljöer där tusentals människor bor, arbetar och lever. Mätpunkterna på Struves meridianbåge i sin tur är sex konkreta borrhål i berget som representerar den i Finland belägna delen av en nästan 3 000 kilometer lång kedja för triangelmätning som sträcker sig genom tio länder. Petäjävesi gamla kyrka, Verla träsliperi och pappfabrik och gravrösen i Sammallahti i sin sida representerar mer avgränsade, enstaka objekt.

Världsarvsobjekten är inte bara miljöer där människor bor och lever, utan också viktiga turistmål. Det årliga antalet besökare varierar beroende på objektens läge och karaktär, men sammanlagt besöks de av cirka 1,5 miljoner besökare per år (tabell 4). Även om målen för turism framhävs i användningen av objekten, är samtidigt också hållbar turism och hantering av besökarmängderna viktiga mål för att säkerställa att objektens särskilt stora universella värde bevaras även för kommande generationer.

Tabell 4. Antal besökare vid de finländska världsarven 2013 och 2014 (källa: UKM 2015) samt 2018 och 2023 (källa: Föreningen för Finlands världsarv 2019 och 2024). Siffrorna som är märkta med en asterisk är uppskattningar och i beräkningen har det använts olika metoder under olika år.

Objekt	2013	2014	2018	2023
Sveaborg	828 000	858 000	1 090 000	904 000
Gamla Raumo	250 000	500 000	500 000*	500 000*
Kvarkens skärgård	336 600	339 400	351 000	91 200
Verla träsliperi och pappfabrik	18 000	35 000	40 000	32 000
Petäjävesi gamla kyrka	12 500	12 500*	14 000	11 000
Sammallahdenmäki	8 000	8 100	10 000	7 740
Struves meridianbåge (med olika många objekt under olika år)	5 000	5 000	4 000*	8500*

Under strategiperioden har viktiga utvecklingsåtgärder för världsarvsobjekten varit bland annat

- att utarbeta och uppdatera förvaltningsplaner samt vård- och användningsplaner
- objektens gemensamma utvecklingsprojekt
- projekt som rör utveckling av skyltning och tjänster vid objekten.

Statusen som världsarvsobjekt innebär också ett ansvar för att bevara och underhålla objektets särskilt stora universella värde. Statsunderstöden för underhåll och vård av objekten täcker i regel bara en liten del av finansieringsbehovet för underhållet av objekten. Objekten ansvarar vidare även för att förse förvaltningsnämnderna och kontaktpersonerna med nödvändiga resurser.

I skyddet av objekten ingår att bevara både själva objektet och dess skyddsområde på ett sådant sätt att objektets särskilt stora universella värde inte äventyras. Strategiperioden kännetecknades framför allt av ett ökat tryck på grund av stora markanvändningsprojekt i närheten av objekten och i deras skydds-zoner. Sådana var under granskningsperioden bland annat ett planerat köpcentrumprojekt i Raumo, planerade vindkraftsprojekt i närheten av Petäjävesi, Kvarken och Sveaborg samt förstudien om en fast förbindelse över Kvarken¹. Bedömnings- och samrådsprocesserna i anslutning till dessa är mycket relevant verksamhet i anslutning till världsarvet där såväl lokala som nationella och internationella aktörer ingår.

---

1 <https://vayla.fi/sv/fast-forbindelse-over-kvarken>

3 Utvärdering av världsarvsstrategins utfall

3.1 Strategisk riktlinje 1 Finlands världsarvsolitik

Mål 2025: Finland lever upp till världsarvskonventionens förpliktelser och utnyttjar på ett hållbart sätt de positiva kulturella, ekonomiska och sociala aspekter som konventionen för med sig. Samtidigt stärks vårt lands roll internationellt och samarbetsnätverken utvidgas. I internationella sammanhang understryker Finland vikten av sakkunskap och öppenhet. Nya verksamhetsformer utvecklas genom att lyfta fram den kompetens och de styrkor vårt land besitter. Finland har en uppdaterad tentativ lista över nya världsarvsobjekt och förslagen till objekt görs systematiskt. Genomförandet av världsarvsstrategin följs upp regelbundet.

Sammanfattning av utfallet för riktlinje 1

- Finland har uppfyllt sina förpliktelser enligt världsarvskonventionen på behörigt sätt.
- Finland har genomfört sin internationella roll i såväl det statliga samarbetet som samarbetet mellan experter och på objektens nivå. Internationellt bistånd har endast getts i ringa omfattning.
- Processen med den tentativa listan har genomförts på föredömligt sätt.

En synlig och trovärdig världsarvsolitik

Finlands världsarvsolitik formuleras i världsarvsstrategin som en möjlighet och ett positivt globalt ansvar. Även utfallet av strategin speglar denna bild. Världsarvet är på samma gång en internationell skyldighet och en positiv möjlighet på den lokala, nationella och internationella nivån.

Strategins första riktlinje fokuserar på verkställandet av världsarvspolitiken på nationell och internationell nivå. I en synlig och trovärdig världsarvspolitik ingår både att Finland har en synlig och inflytelserik roll i den internationella världsarvspolitiken och att världsarvspolitiken knyts till och synliggörs i relevanta nationella politikområden, till exempel i lagstiftningen om skydd och markanvändning.

Världsarvspolitiken behandlar en verksamhet som är mycket begränsad både tematiskt och med tanke på antalet objekt och resurserna, men som inte desto mindre är bunden av internationella avtal och har internationell synlighet: kultur- och naturarvsobjekt med särskilt stort universellt värde. Administrativt sett är världsarvspolitiken en del av kulturpolitiken och naturvårdspolitiken. Den har också starka kopplingar till bland annat markanvändning, arkitektur, turism samt fostran och utbildning.

Mot bakgrund av att världsarvsobjekten tas upp i flera nationella strategier och andra dokument (tabell 5 och 6), till exempel den kulturpolitiska redogörelsen (2025–2040), kulturarvsstrategin (2023–2030) och det arkitekturpolitiska programmet (2022–2035), kan det bedömas att världsarvets roll i de nationella politikområdena har stärkts under strategiperioden. I statsminister Marins regeringsprogram (statsrådet 2019) nämndes världsarvet som en viktig del av kulturturismen. I de riksomfattande målen för områdesanvändningen (RMO) finns ett omnämnande om att *trygga nationellt värdefulla kulturmiljöers och naturarvets värden* och världsarvet nämns specifikt i bakgrundsdocumentet.

Världsarvet fick nationell synlighet bland annat genom processen med den tentativa listan som ansågs ha lyckats väl och genom de nationella världsarvsforumen.

Tabell 5. Omnämningen i nationella strategier

Dokument	Omnämningen om världsarvet	Beskrivning
Kulturpolitisk redogörelse (SR 2025/2040)	Ja	Nämner Finlands världsarvsobjekt och tre finländska objekt på listan över immateriella kulturarv.
Kulturarvsstrategin (2023–2030)	Ja	Hänvisningar till världsarvet på flera ställen, bland annat i anslutning till internationellt samarbete och skyldigheter enligt konventioner.
Färdplan för den nationella utvecklingen av kulturturismen (2023)	Ja	Behandlar världsarv i flera sammanhang som en attraktionsfaktor för turismen och som en del av kulturellt berättande.
Mot en hållbar arkitektur – Finlands nationella arkitekturpolitiska program 2022–2035	Ja	Noterar att "I informationen om Finlands världsarv och andra betydande kulturdestinationer och -miljöer anges att dessa besöksmål också är arkitekturmål". Även omnämning om nomineringen av Aalto Works till listan.
Kulturmiljöstrategin 2014–2020	Ja, men kortfattat	Omnämning om att Finland är med i Unescos konvention; ingen bredare granskning.
Utvärdering av kulturmiljöstrategin (2021)	Ja	Hänvisar till Unescos konvention och granskar även den nationella världsarvsstrategin och dess verkställande.
Riksomfattande mål för områdesanvändningen (RMO)	Ja	Innehåller ett omnämning om trygghet av kultur- och naturarvet, världsarvet nämns i bakgrundsdokumentet.
Beredning av lagen om områdesanvändning	Ja	I beskrivningen av nuläget anges att lagen inte innehåller några särskilda bestämmelser om skyddet av världsarvsobjekt; objekten ingår i tillämpningsområdet för lagen om områdesanvändning.

Tabell 6. Omnämningen i övriga strategier, program och färdplaner

Dokument	Beskrivning
Skärgården som nationell rikedom: Nationellt program för utveckling av skärgårds- och insjöområdena 2024–2027	Kortfattat, nämner att det finns världsarvsobjekt i skärgården.
Ett hav av möjligheter: hållbart och välkomnande – vägkarta för turismen i Österbotten 2030	Världsarvet Kvarkens skärgård i en viktig roll.
Kommuners och städers strategier (de som finns tillgängliga)	Malax och Raumo nämner ett världsarvsobjekt.
Tillsammans blir det mer – hållbar tillväxt och förnyelse inom turismen i Finland (Finlands turismstrategi 2022–2028).	Kortfattat; världsarvsobjekten som en del av infrastrukturen för kultur- och naturturism.
Helsingfors stads handlingsprogram för turism och evenemang 2022–2026	Nämner Sveaborg som en del av stadens attraktionsfaktorer för turismen.
Sveaborgs strategi för hållbar turism 2021–2023	Strategin fokuserar på hantering av hållbar turism vid världsarvet, mätningar och utveckling av en ansvarsfull besökarupplevelse.

Världsarvets synlighet för den breda allmänheten har ökat genom nyhetsbevakning av processen med den tentativa listan² samt tack vare webbplatsen för Föreningen för Finlands världsarv³, där informationen om alla finska världsarv är samlad på ett och samma ställe.

2 Sammanställning av världsarvsnyheter på Yles webbplats <https://yle.fi/t/18-209580/fi>

3 <https://www.maailmanperinto.fi/>

Baserat på dokumentunderlag och intervjuer är bedömningen att synligheten för världsarvspolitiken har förstärkts betydligt under strategiperioden. Dess synlighet och inflytande i den nationella politiken är dock fortfarande begränsad och frågor kring ämnet kommer ännu inte nödvändigtvis upp i diskussioner som förs inom andra politikområden.

Internationellt var den viktigaste aktiviteten under strategiperioden Finlands representation i världsarvskommittén 2014–2017. Enligt intervjuerna är medlemskapet i kommittén den viktigaste arenan för internationellt inflytande, som gör det möjligt att både påverka och få tillgång till den senaste informationen och tillträde till nätverk inom världsarvsverksamheten. I intervjuerna ansågs att perioden varit mycket lyckad och Finlands verksamhet i linje med strategin. Finlands linje beskrevs i intervjuerna som expertorienterad och linjär. Samtidigt ansågs att den nationella världsarvsstrategin gett ett bra stöd för påverkan i Unesco och att den även bidragit till fortsättningen för det internationella samarbetet efter kommittéperioden. Enligt intervjuerna kan också rötterna till den nationella världsarvsstrategin spåras tillbaka till verksamheten under kommittéperioden.

Finland har också strävat efter att dela med sig av landets praxis till andra länder, vilket har varit en form av internationellt samarbete. Samarbetet mellan Finland och världsarvsobjekt i låginkomstländer utvecklades inte under strategiperioden. Orsaker var bland annat bristen på lämpliga instrument och resurser, även om vissa möjligheter till samarbete identifierades under perioden. Enligt intervjuerna värderas det nordiska världsarvsarbetet högt i Europa och andra länder vill dra lärdomar av det. Även låginkomstländerna anses ha möjligheter att dra lärdom av hur de formella strukturerna för världsarvet har skapats i Finland. På expertnivå omfattar kunskapsspridningen bland annat ICOMOS verksamhet och starka internationella nätverk mellan världsarvssamordnarna.

Vid sidan av det internationella samarbetet har Finland deltagit i lokala Unescoprogram, bland annat i programmet World Heritage Volunteers. Av de övriga samarbetsformerna gjordes under perioden framsteg i synnerhet inom det nordiska samarbetet, som har ansetts öka till exempel den internationella synligheten, kollegialt lärande och de mindre objektens möjligheter att dra nytta av mer omfattande forsknings- och utvecklingsprojekt. Gränsöverskridande objekt är bra exempel på ett välfungerande samarbete. Å andra sidan konstateras också att vissa möjligheter missats; ett exempel på detta är det svaga engagemanget i nordiska World Heritage Leadership.

Det närmare samarbetet mellan världsarvsobjekten, som konkretiserats exempelvis i gemensamma projekt, kan ses som en tydlig framgång för samarbetet under strategiperioden. I objektens verksamhet har också graden av professionalism ökat och kunskaper har delats på ett sätt som inte hade varit möjligt på egen hand. Föreningen för Finlands världsarv lyfts i underlagen fram som en viktig samlingsstruktur och föreningen anses ha för sin del möjliggjort gemensamma projekt, nätverkande och kostnadseffektivitet. Det konstateras också att föreningen har stärkt objektens gemensamma röst gentemot staten.

Samtidigt identifieras ändå också sårbarheten i föreningens verksamhet på grund av knappa resurser. Under strategiperioden fick föreningen rätt till statlig finansiering, men denna upplevdes som knapp i förhållande till föreningens breda roll. De alternativ som skisserades var antingen att öka den statliga finansieringen eller att bredda föreningens finansieringsbas.

Även i samarbetet identifieras utvecklingsområden. Exempelvis togs i intervjuerna upp utmaningarna med personberoendet i samarbetet och de svaga nationella stödstrukturerna för samarbetet. Vidare har det strategiska målet om gemenskapers delaktighet uppnåtts endast delvis och här ser man fortsatta utvecklingsbehov. Det finns också utrymme för ett närmare samarbete med olika Unescokonventioner, till exempel konventionen om det immateriella kulturarvet och programmet Unesco Geopark. Överlag har uppföljningen av strategin och utvärderingen av dess effektivitet gjorts endast i begränsad omfattning under strategiperioden. Målet som avser uppföljning av strategin genomförs i form av en slututvärdering i slutet av strategiperioden.

En uppdaterad tentativ lista och väl övervägda nya förslag till världsarv

Målet för den tentativa listan hänvisar till en av världsarvspolitikens viktigaste kärnprocesser som också är en viktig skyldighet enligt konventionen: att kartlägga, övervaka och föreslå objekt i Finland till världsarvslistan. Denna process är återkommande: målet är att uppdatera den tentativa listan i genomsnitt vart tionde år.

Processen med den tentativa listan sågs allmänt som en av de viktigaste och mest framgångsrika åtgärderna under strategiperioden. Processen ansågs ha genomförts på ett föredömligt sätt, både i förhållande till Unescos riktlinjer (Unesco 2025a) och målen enligt strategin.

Såväl uppdateringen av den tentativa listan som beredningen av förslag till världsarv var arbetsintensiva processer som krävde stora resurser inom statsförvaltningen. Det sammanlagda finansieringsbehovet för beredning av naturarvsförslaget

uppskattades till cirka 210 000 euro för 2021–2023 (Flander 2021). Vid sidan om Forststyrelsens tjänstearbete anslogs i statsbudgeten 95 000 euro för beredning av objektförslaget 2022. Beredning gjordes också med understöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Museiverket beviljades för beredningen av kulturarvsförslaget 120 000 euro 2022 och 70 000 euro 2023. Dessutom utfördes beredning som tjänstearbete.

Det bekräftades att världsarvskonventionen gäller även på Åland, så strategins mål gällande detta har uppnåtts. Beredningen av Unescos konvention om skydd för kulturarv under vatten ska inledas ännu under den innevarande regeringsperioden.

Fallstudie: Processen med den tentativa listan

I världsarvsstrategin sattes som mål att den tentativa listan ska uppdateras så att där ingår två till fyra motiverade objekt. Objekten som föreslås ska tillsammans med Finlands befintliga objekt utgöra en trovärdig, balanserad och representativ helhet av de mest värdefulla kultur- och naturområdena i Finland.

Utgångspunkten för processen för uppdatering av den tentativa listan var öppet medborgardeltagande. Man använde en öppen enkät för att få in förslag på både kultur- och naturarvsobjekt. Webbenkäten genomfördes under sommaren 2018 och man fick över 170 svar. Sammanlagt inkom 66 förslag på objekt. Förslagen utvärderades av en expertgrupp med representanter från bland annat Museiverket och miljöministeriet, ICOMOS i Finland, Helsingfors universitet och Finlands arkitekturmuseum. Expertgruppen bedömde värdet av varje föreslaget objekt med utgångspunkt i världsarvskonventionen. Utöver att identifiera de föreslagna objektens särskilt stora universella värde (OUV), var ett centralt inslag i arbetsgruppens arbete att relatera dem till målen enligt den nationella världsarvsstrategin, prioriteten hos kombinerade och seriella objekt samt gränsöverskridande objekt och globalstrategins (Unesco 1994) mål för under- och överrepresenterade temagrupper. (Wessman 2019)

Utvärderingsrapporten (Wessman 2019) och promemorian (Flander 2021) målar fram en bild av en utvärdering som präglas av öppenhet och som lyssnar på medborgarnas och olika intressenters röster, men som samtidigt bygger på stark innehållsmässig sakkunskap, kännedom om världsarvskonventionen och en noggrann situationsbild av olika objekts möjligheter att upptas på världsarvslistan. Målmedvetenheten återspeglar väl målet för processen med den tentativa listan som inte var enbart att uppdatera listan utan också att föreslå objekt med stor chans att bli utnämnda.

Som ett resultat av utvärderingsprocessen infördes i den tentativa listan Alvar Aaltos moderna, humana arkitektur (The Architectural Works of Alvar Aalto – a Human Dimension to the Modern Movement) och Ukonsaari som kulturarvsobjekt samt Saimenvikarskärgårdar (The Ringed Seal Archipelagos of Lake Saimaa) som ett naturarvsobjekt.

Forststyrelsens naturtjänster ansvarade för beredningen av Saimenobjektet under ledning av miljöministeriet. Museiverket i sin tur ansvarade för beredningen av Aaltoobjektet på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet. I båda fallen anställdes en person för beredningen.

I samband med uppdateringen av den tentativa listan ströks fem tidigare objekt från listan. Några av dessa överlappade med de aktuella förslagen (Pemars sanatorium, Pielisjärvi-Saimen), medan andra ströks från listan för att det av andra skäl var osannolikt att de skulle bli utnämnda. I enlighet med strategin eftersträvades en "måttfull" tentativ lista, vilket kan anses ha uppnåtts väl. På begäran av Saminget ströks Ukonsaari senare från listan. I slutet av år 2025 fanns det två objekt på den tentativa listan och år 2023, efter den så kallade Upstream-processen, alltså den internationella förhandsbedömningen, lämnades beredningen av Saimenobjektet bort. Förslaget Aalto Works lämnades till Unescos världsarvscenter i januari 2025. Världsarvskommitténs beslut väntas komma under sommaren 2026.

Processerna med den tentativa listan och objektförslagen ansågs i intervjuerna tillhöra strategiperiodens viktigaste resultat. Utifrån olika underlag är den ett bra exempel på ett långsiktigt genomförande av de mål och åtgärder som fastställts i strategin på ett sätt som kräver djupgående och mångsidig expertis samt lokalt, internationellt och nationellt samarbete.

3.2 Strategisk riktlinje 2 Bevarande av våra världsarv

Mål 2025: Världsarvens särskilt stora universella värden (OUV), autentiskhet och helhet bevaras, man har beredskap för risker och i vården av objektet tas hänsyn till hållbar utveckling. Genom uppdaterade vård- och användningsplaner integreras bevarandet av objekten och deras skyddsområden i övriga utvecklingsplaner för området. Lagstiftningsgrunden och tolkningen av den stödjer skyddet av världsarven. Bevarandet av objekten följs upp regelbundet.

Sammanfattning av utfallet för riktlinje 2

- Objektens särskilt stora universella värden har bevarats och situationer som eventuellt kan påverka dem negativt har hanterats genom lämpliga processer.
- Det har gjorts aktiva insatser för att påverka utvecklingen av lagstiftningen, men utfallet var i slutet av 2025 ännu inte klart.
- Objektens vård- och användningsplaner samt förvaltningsplaner har uppdaterats målinriktat och i samarbete.
- Metoder för uppföljning av hållbarheten har utvecklats.

En lagstiftning som identifierar världsarvet

En tillräcklig lagstiftning som identifierar världsarvet är ett av målen i Unescos världsarvskonvention och ett centralt mål i världsarvsstrategin. I nuläget styrs världsarvet – och mer omfattande kultur- och naturarvet – genom ett antal olika lagar och mekanismer (se Världsarvsobjekten i planeringen av markanvändningen, s. 36). Att införliva världsarvet i markanvändnings- och bygglagen, senare lagen om områdesanvändning, var ett av målen i strategin.

I Finland har skyddet av världsarvsobjekten genomförts genom ett antal olika bestämmelser (tabell 7). Strategins mål är framför allt att få in betydelsen av och syftet med skyddsområdena i lagstiftningen, eftersom det för närvarande inte finns någon direkt reglering av skyddsområdena. Världsarvsobjekt är vanligtvis prejudikat i planeringen av markanvändningen och det finns inga färdiga, entydiga lösningsmallar. Processfärdigheterna upplevs dock ha förbättrats under perioden.

Tabell 7. Grunden för skydd av världsarven jämte årtal

Objekt	Metod för skydd
Gamla Raumo	Byggd kulturmiljö av riksintresse Arkeologiskt objekt av riksintresse, liten skillnad i avgränsningen Detaljplan 1981, delvis 1983 Delgeneralplan 2018 Detaljplan (2025) ⁴
Sveaborg	Byggd kulturmiljö av riksintresse, även största delen av skyddsområdet Nationellt värdefullt landskapsområde, ungefär hälften av skyddsområdet Arkeologiskt objekt av riksintresse, en del av skyddsområdet Lag om skyddande av byggnadsarvet 2022 Detaljplan (bereds)
Petäjävesi gamla kyrka	Byggd kulturmiljö av riksintresse, även största delen av skyddsområdet Kyrkolag
Verla träsliperi och pappfabrik	Byggd kulturmiljö av riksintresse, även skyddsområdet Åtta byggnader skyddade med stöd av lagen om skyddande av byggnadsarvet sedan 1993 Delgeneralplan för Verla 2001, med vilken man bland annat skyddade arbetarbostadsområdet som ingår i världsarvet 30 byggnader är sedan 2016 skyddade med stöd av lagen om skyddande av byggnadsarvet Uppdatering av delgeneralplanen för Verla 2020, skyddet av världsarvet harmoniserades och uppdaterades till behövliga delar.
Bronsåldersgravrösen i Sammallahdenmäki	Arkeologiskt objekt av riksintresse, även största delen av skyddsområdet Lag om fornminnen, områden med fornminne och dess skyddsområde 1993

4 överklagandeprocess pågår, planen är inte juridiskt bindande

Objekt	Metod för skydd
Struves meridianbåge	Som helhet, lagen om fornminnen, dessutom punktvis: Stuorrahanoaivi Ödemarkslag, Natura 2000 Aavasaksa Nationellt värdefullt landskapsområde, Arkeologiskt objekt av riksintresse Nedertorneå kyrka kyrkolagen Oravivuori avtal mellan parterna Porlom Svartviran Östra Finska vikens nationalpark
Kvarkens skärgård	Natura 2000, skyddsbeslut för Mickelsörarna, strandskyddsprogram och program för skydd av fågelrika insjöar och havsvikar, Kvarkens skyddsområde förbereds

Världsarvsaktörerna deltog aktivt i beredningen av lagen om områdesanvändning och lämnade utlåtanden. En paragraf om världsarvet ingick i förslaget från den arbetsgrupp som beredde reformen av lagen om områdesanvändning, men i utkastet som var ute på remiss 2025 fanns denna paragraf inte längre med. Regeringens proposition med förslag till lag om områdesanvändning hade ännu inte lämnats vid utgången av 2025.⁵

Avsaknaden av världsarvet i utkastet till den nya lagen om områdesanvändning ansågs i intervjuerna vara det största misslyckandet i strategiarbetet. I bygglagen (751/2023) nämns världsarvet i paragraferna om utlåtanden (66 § och 67 §) och i paragrafen med bestämmelser om energi (37 §).

Skydd och vård på föredömlig nivå

Bevarandet av världsarven är världsarvskonventionens viktigaste kärna. Bevarandet av objekten innebär verksamhet på såväl den lokala som den nationella och den internationella nivån, eftersom det förutsätter konkreta åtgärder för vård och skydd, finansiering och styrning av dessa aktiviteter, genomförande av utvärderings- och planeringsprocesser, påverkan och sakkunnigarbete, utveckling av lagstiftningen samt rapportering nationellt och internationellt.

5 <https://ym.fi/sv/reform-av-lagstiftningen-om-omradesanvandning>

Finlands världsarv bevarades under strategiperioden i enlighet med målen och objektens särskilt stora universella värde har inte förändrats nämnvärt. Detta betyder dock inte att objekten och deras värden inte skulle ha varit utsatta för förändringstryck. Bevarandet av objekten och genomförandet av tillhörande processer kan ses som ett exempel på god förvaltning av världsarvet.

Enligt intervjuerna visar också de hot som riktas mot objektens värden, såsom vind- och solkraftsprojekt och diskussionerna om dessa, att skyddet av objekten tas på allvar i Finland. Risker och utvecklingstrender identifieras och man förfogar över sätt och kanaler för hantering av dem. Även kunskaperna inom konsekvensbedömning har förbättrats under perioden, dock ännu inte tillräckligt. I planeringen av markanvändningen finns inte nödvändigtvis tillräckligt kunnande för att kunna beakta världsarven tillräckligt väl, särskilt om till exempel en planläggningsprocess inte är belägen direkt i området för ett världsarv, utan exempelvis i dess skyddsområde.

I enkäten rapporterade regionala och lokala aktörer från Sveaborg och Gamla Raumo betydligt oftare om utmaningar med skyddet och vården av objektet än aktörerna från objekt där det inte finns bosättning, såsom Petäjävesi gamla kyrka och Verla träsliperi och pappfabrik. Baserat på enkäten kan därför bedömas att objektets karaktär påverkar dess vård och skydd. Från platser där ett antal olika verksamheter, såsom bosättning, service och transporter, samsas med objektet rapporterades om mål som konkurrerar med skyddet och vården av objektet, såsom förändringar i markanvändning och planläggning, livskraftsutveckling samt anläggnings- och renoveringsarbeten. Petäjävesi gamla kyrka och Verla träsliperi och pappfabrik däremot bildar tydligt avgränsade, obebodda objekt och de regionala och lokala aktörer som besvarade enkäten för dessa rapporterade att vården av objekten huvudsakligen gått bra, utan betydande utmaningar.

Hoten mot objekten, som är kopplade till markanvändning eller andra aspekter i skyddet och vården, hanteras förutom på den lokala nivån även internationellt: Unescos världsarvscenter begär och tar emot utlåtanden och observationer om objekten. Unescos anvisningar om konsekvensbedömning (ICOMOS 2011) publicerades 2011 och de första bedömningarna enligt dessa genomfördes under strategiperioden. Under perioden har både utnyttjandet av denna bedömningsmetod och färdigheterna i anslutning till den utvecklats. Samtidigt konstaterades i intervjuerna att dessa anvisningar ännu inte är tillräckligt väl kända.

Inrättandet av förvaltningsnämnder och uppdaterade vård- och användningsplaner är avgörande för skyddet och vården. Arbetet med att ta fram och upprätthålla dessa görs löpande och mycket arbete har gjorts under perioden. I linje med strategins mål gjordes under perioden uppdateringar av objektens vård- och användningsplaner (tabell 2, s. XX). Som en framgång under perioden utpekades även den transnationella förvaltningsplanen för Kvarkens skärgård (Bylund et al. 2023). Den representerar en ny typ av gränsöverskridande planer som röner intresse även internationellt.

Hållbarhetsfrämjandet ansågs i intervjuerna vara ett av de teman som inte utvecklades så bra som man hade hoppats. Hållbarhetsfrågorna är både konkreta frågor, till exempel inom bevarandet och användningen av byggnader, och större frågor som handlar om att se världsarvets betydelse som en del av en hållbar framtid. Å andra sidan har hållbarhetsfrågorna inom turismen fått systematiskt stöd av principerna för hållbar turism (Forststyrelsens naturtjänster 2016) och projektet för mätare för hållbar turism⁶ som genomfördes 2019. Sårbarhetsindexet för klimatförändringar som togs fram vid världsarvet Kvarkens skärgård (Scott et al. 2022) är ett både nationellt och internationellt intressant försök att skapa förståelse kring förhållandet mellan sårbarhet och objektens värden under strategiperioden. Ett annat viktigt utvecklingsarbete för uppföljningen är resultaten från det treåriga projektet Ilmastomuutoksen vaikutusten seurantamenetelmän kehittäminen kulttuuriperintökohteisiin (Utveckling av metoder för uppföljning av klimatförändringarnas effekter på kulturarvsobjekten) som leds av förvaltningsnämnden för Sveaborg (Maaninka 2025, Repo 2025).

Hållbarhetsutmaningarna blir dock större, både rent konkret och som en samhällsfråga. De ses därför som ett tema som förhoppningsvis kommer att ha en starkare position i den världsarvspolitik som följer efter den strategi som nu utvärderas.

Uppföljning ger uppdaterad information om objekten

En viktig åtgärd i uppföljningen av genomförandet av världsarvskonventionen var objektens periodiska rapportering till Unescos världsarvscenter som gjordes för första gången på både objektsnivå och nationell nivå 2023. Rapporteringen som görs vart sjätte år har utvecklats och precisrats så att man utöver landrapporterna nu för första gången även rapporterade på objektsnivå.

6 <https://www.maimanperinto.fi/2019/12/18/kestavan-matkailun-mittarit-2019/>

Den objektspecifika rapporteringen⁷ skapade en referensram för den nationella uppföljningen och utvecklingen. De periodiska rapporterna enligt världsarvskonventionen är svåra att hitta och i regel begripliga för ett mycket litet antal experter som är insatta i världsarvsobjekten och konventionerna. Att utnyttja den periodiska rapporteringen i planeringen av verksamheten är en relevant utveckling i och med den första rapporteringen på objektsnivå som nu gjordes. Popularisering av den periodiska rapporteringen, även i bara en liten omfattning, skulle ge intressant information om världsarvskonventionens karaktär och objektens tillstånd för en bredare publik.

Under strategiperioden gjordes ingen nationell utvärdering av genomförandet av vård- och användningsplanerna, bedömning av objektens tillstånd eller tematiska utvärderingar. Å andra sidan har samarbetet mellan objekten samt mellan objekten och statsförvaltningen upplevts vara nära och medvetenheten om de viktigaste problemområdena har bibehållits. Samtidigt har man dock upplevt att det utöver den rapportering som görs till Unesco inte finns några överenskomna strukturer eller processer för uppföljningen. För tillfället har denna modell varit tillräcklig, men i fortsättningen, särskilt om antalet objekt ökar, kan det vara ett logiskt mål att komma överens om uppföljningsmetoder som höjer mognadsgraden.

Fallstudie: Världsarven i planeringen av markanvändningen

Utgångspunkten för den lagstiftning som reglerar planläggning (lagen om områdesanvändning, markanvändnings- och bygglagen) har varit att de riksomfattande målen för områdesanvändningen (RMO) styr mot hänsynstagande till världsarvsobjekten i landskapsplanerna och att behovet av att ta hänsyn till områdenas särdrag överförs genom dessa till general- och detaljplanerna. I princip beaktas världsarvsobjekten på olika plannivåer genom en delområdesbeteckning som anger områdets särskilda karaktär (Unescos världsarvsobjekt) (Katja-förordningen 311/2024).

En typisk skyddsbestämmelse som används i landskapsplaner för ett Unesco-världsarv finns till exempel i landskapsplanen för Satakunta: "Platsen måste förvaltas på ett sätt som bevarar dess värden som världsarvsobjekt. Museiverket måste ges möjlighet att yttra sig över alla byggplaner och projekt som berör området." I samband med revideringen av landskapsplanen för Mellersta Finland har

7 Exempel på en periodisk rapport för bronsåldersgravrösena i Sammallahtenmäki Periodic Reporting Cycle 3, Section II. Rapporterna finns tillgängliga på Unescos objektwebbplatser <https://whc.unesco.org/en/list/>

planeringsbestämmelsen för Unescos världsarvsobjekt formulerats på ett annat typiskt sätt: "Området och dess omgivning ska planeras så att världsarvets byggnads- och kulturhistoriska värden samt landskapsvärden bevaras och förstärks."

Hur avgränsningen av Unescos världsarvsobjekt visas i befintliga landskapsplaner varierar, och detta påverkar också vilka plantekniska medel som används för att beakta skyddet av världsarvsobjektens skyddsområden. I landskapsplanen för Satakunta används samma planbeteckning för Unescos världsarv för både själva världsarvet och dess skyddsområde, medan landskapsplanen för Helsingforsregionens endast visar avgränsningen av världsarvsobjektet. I den reviderade landskapsplanen för Mellersta Finland visas världsarvsobjekten med punktmarkeringar. Dessa tekniska skillnader i sättet att visa objekten beaktas i planbestämmelserna: I landskapsplanen för Satakunta gäller planbestämmelsen det område som anges på plankartan och i landskapsplanen för Helsingforsregionen och revideringen av landskapsplanen för Mellersta Finland gäller bestämmelsen även områdets omedelbara omgivning.

Skyddet av värdet hos Unescos världsarv måste stödjas i landskapsplaner också genom att anvisa ett lämpligt huvudsakligt användningsändamål för världsarven och genom att noga överväga vilka beteckningar för utvecklingsbehov som anvisas för objekten. Detta är eftersom enbart sådana avgränsningar av delområden som anger områdets särskilda egenskaper och eventuella skyddsbestämmelser inte nödvändigtvis tryggar världsarvsobjektens världsarvsvärden. Konsekvensbedömningen i landskapsplaner spelar en viktig roll i detta, eftersom den lyfter fram eventuella konflikter mellan världsarvsobjektens värden och planens övriga mål.

Världsarvsobjekt som avser kulturarv och mestadels även deras skyddsområden har beaktats som byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY 2009) och/eller arkeologiska objekt av riksintresse (VARK 2024). En del av världsarvsobjekten som avser kulturarv har även beaktats i nationellt värdefulla landskapsområden (VAMA 2021). Eftersom de världsarvsobjekt som representerar kulturarvet ingår i förteckningarna över objekt av riksintresse, skyddas deras särdrag och värden som identifierats i nationella inventeringar på alla plannivåer i planläggningen och lagstiftningen säkerställer på ett bra sätt att de beaktas och skyddas på olika plannivåer. Världsarvsobjektens världsarvsvärden motsvarar dock inte nödvändigtvis de värden som anses vara av nationell betydelse, och i vissa objekt finns sammanflätade kultur- och naturarvsvärden eller kopplingar till större helheter som är svåra att identifiera i planeringen av markanvändningen.

Skyddet av världsarvsobjekten i kommunala planer styrs av planbestämmelserna i landskapsplanen. Det världsarvsvärde som hör samman med världsarvsobjekten skyddas i kommunala planer med olika delområdesbeteckningar som anger områdets särskilda egenskaper, till exempel Unescos världsarv (un) eller Byggd kulturmiljö av riksintresse (rky), samt med faktiska skydds-beteckningar såsom Byggnadsskyddsområde (SR) och Byggnad som ska skyddas och som inte får rivras (sr). Bestämmelser om planbestämmelserna i generalplaner och detaljplaner finns i 41 § och 57 § i lagen om områdesanvändning.

Enbart skyddsbestämmelser i kommunala planer garanterar dock inte nödvändigtvis att världsarvets värden bevaras, utan värdena måste också beaktas i det huvudsakliga användningsändamålet för objekten och deras omgivning samt från fall till fall även i andra planbeteckningar och bestämmelser. När man överväger innehållet i planbeteckningar och planbestämmelser får planens konsekvensbedömning lika stor betydelse som den har i landskapsplaneringen. Konsekvensbedömningen lyfter fram eventuella konflikter mellan bevarandet av världsarvets värden och planens övriga mål. Landskaps- och generalplaneringens uppgift är att samordna de skilda målen och utfärda nödvändiga bestämmelser för att förebygga negativa effekter (lag om områdesanvändning 25 § och 35 §). För den detaljerade regleringen av områdesanvändningen och för byggande och utvecklande av området utarbetas en detaljplan, vars syfte är att anvisa behövliga områden för olika ändamål och att styra byggandet och annan områdesanvändning på det sätt som krävs med tanke på de lokala förhållandena, stads- och landskapsbilden, god byggnadssed, främjandet av användningen av det befintliga byggnadsbeståndet och andra styrmål för planen (lag om områdesanvändning 50 §).

I Finland är Kvarkens skärgård det enda naturarvet på Unescos lista. För objekt av betydelse för den biologiska mångfalden har det inte upprättats nationella inventeringar på samma sätt som för kulturmiljöer och arkeologiska objekt. Geologiska objekt har inventerats och utvärderats på nationell nivå. Kvarkens skärgård är delvis ett nationellt värdefullt landskapsområde, en nationellt värdefull moränformation, ett Natura 2000-område, ett område som ingår i naturvårdsprogram och ett naturskyddsområde på privat mark. En del av världsarvet Kvarkens skärgård beaktas dock inte i någon av de ovan klassificerade värdefulla områdena.

Bestämmelser om konsekvensbedömning av planer finns i lagen om områdesanvändning (9 §) och i markanvändnings- och byggförordningen (1 §). En plan ska grunda sig på planering som omfattar bedömning av de betydande konsekvenserna av planen och på sådana undersökningar och utredningar som planeringen kräver. När en plan utarbetas ska miljökonsekvenserna, inklusive de samhällsekonomiska, sociala och kulturella konsekvenserna, samt övriga konsekvenser av planen

och av undersökta alternativ utredas i behövlig omfattning. I markanvändnings- och byggförordningen anges för vilka områden planernas konsekvenser måste bedömas. Konsekvenserna måste bedömas för bland annat stadsbilden, landskapet, kulturarvet och den byggda miljön (markanvändnings- och byggförordning § 1), vilket på ett bra sätt även täcker Unescos världsarv.

Den lagstiftning som reglerar planläggning (lag om områdesanvändning, markanvändnings- och byggförordning) innehåller dock varken bestämmelser eller anvisningar om på vilket sätt exakt konsekvensbedömningen av planer ska göras. Detta betonar kraftigt rollen för de myndigheter som styr planläggning när det gäller att säkerställa att konsekvenserna av planer och planläggning på olika nivåer samt bakomliggande projekt bedöms och att planen, inklusive planbeteckningarna och -bestämmelserna, utformas så att objektens värden bevaras. Som hjälp vid bedömning av planers konsekvenser för Unescos världsarv kan man använda guiden *Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context*, som behandlar bedömning av konsekvenser för världsarvsobjekt. Guiden gavs ut av Unesco 2022 och har än så länge inte översatts.

3.3 Strategisk riktlinje 3 Resurser och kompetens

Mål 2025: En tydlig och öppen förvaltning, tillräckliga resurser och kompetens på hög nivå garanterar ett föredömligt skydd samt en föredömlig vård, restaurering och presentation av våra världsarv. Förvaltningsnämnden för det enskilda världsarvet ansvarar för att vård- och användningsplanen genomförs. Förvaltningsnämnden ska främja att skyddsmålen integreras med övriga utvecklingsplaner på regional nivå. God praxis för världsarven anammas i stor omfattning även på andra håll.

Sammanfattning av utfallet för riktlinje 3

- De sätt och former för samarbetet och organiseringen som anges i strategin har genomförts väl på både nationell och lokal nivå.
- När Föreningen för Finlands världsarv grundades 2016 skapades en samlande struktur och sätt att organisera samarbetet mellan objekten.
- Befintliga resurser har riktats till mål och verksamhet enligt strategin.
- I utnyttjandet av nya finansieringskällor gjordes framsteg under strategiperioden, men finansieringsformerna är fortfarande bristfälliga, särskilt med tanke på att säkerställa en långsiktig verksamhet.

Ökat samarbete och tydligare arbetsfördelning

Det ökade samarbetet var en central förändring under strategiperioden och bidrog till att många andra av strategins mål kunde uppnås. Grundandet av Föreningen för Finlands världsarv 2016 innebar ett närmare samarbete mellan objekten och inträde av en ny operativ aktör. Verksamheten som förening gjorde det också möjligt att ansöka om extern finansiering. Inrättandet av den nordiska samarbetsorganisationen 2016 och det nära samarbetet bland annat mellan nordiska objekt av samma typ har gett viktigt kunskaps- och utvecklingsstöd.

I och med de nationella världsarvsforumen öppnades för första gången ett öppet forum för samtal om världsarv och ökad medvetenhet om världsarvsfrågor bland experter och andra intresserade. Världsarvsforum hölls 2020⁸, 2022⁹ och 2024¹⁰.

På statsförvaltningens nivå består utmaningarna för samarbetet och säkrandet av resurser av personalomsättningen och den kunskaps- och kompetensförlust som följer av att personer byts ut och lämnar arbetet. Då processer och sakheter endast behärskas av ett fåtal nyckelpersoner är världsarvspolitiken sårbar vid kunskapsförluster. Enligt enkätsvaren sträcker sig utmaningen över alla myndighetsnivåer: den syns såväl på den lokala som på den högsta nivån – de ansvariga ministrarna har tidvis bytts ut ofta, vilket upplevs ha försvårat arbetet.

Tillräckliga ekonomiska resurser

Den statliga finansieringen av världsarvet går främst till samarbete, utveckling, forskning samt nationella och internationella åtgärder. Underhållet och driften av själva världsarvsobjekten finansieras huvudsakligen av objektens ägare. Finska staten ansvarar för förvaltningen av Sveaborg, Kvarkens skärgård och Struves meridianbåge. De övriga objekten har både privata och offentliga ägare (se tabell 3, s. 19).

I statens budget har undervisnings- och kulturministeriet anslagit medel som delas ut av Museiverket för verkställande av internationella kulturarvskonventioner under moment 29.80.50 Bidrag för främjande av konst och kultur. För miljöministeriets del finns ingen separat anslagspost för världsarvet, utan det ingår i andra finansieringsformer.

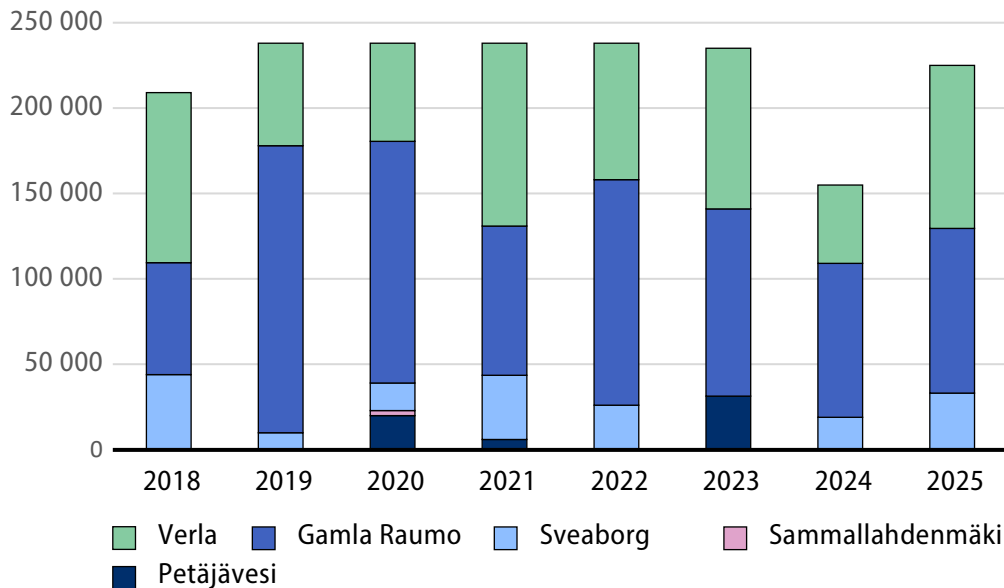
Från det anslag som anvisas av utbildnings- och kulturministeriet delar Museiverket ut projektbidrag bland annat till världsarvsobjekt och immateriella kulturarvsobjekt som Unesco har utnämnt samt för verkställandet av kulturturism. De viktigaste anslagen som riktas till världsarvet är följande:

-
- 8 Kansallinen maailmanperintöfoorumi 2020: Menestystä vastuullisesti Keskustelun yhteenveto. https://okm.fi/documents/1410845/3956635/Yhteenveto_mp-foorumi2020.pdf/8a068782-9731-75d8-7113-6821c48956f2/Yhteenveto_mp-foorumi2020.pdf?t=1606127713998
  - 9 <https://www.maailmanperinto.fi/2022/04/01/blogi-vanha-rauma-ja-suomenlinna-301-vuotta-maailmanperintokohteina-juhlaseminaari-ja-maailmanperintöfoorumi-3-4-5-2022/>
  - 10 <https://www.maailmanperinto.fi/2025/01/24/blogi-kansallinen-maailmanperintöfoorumi-miten-suomi-osallistuu-maailmanperinnon-vahvistamiseen/>

- Understöd för vården av världsarvsobjekt
- Allmänna understöd för verksamheten inom samfund i kulturarvsområdet
- Understöd till forsknings- och utvecklingsprojekt för världsarv

Museiverket delar årligen också ut understöd för vård till privata fastighetsägare som äger världsarvsobjekt (bild 2). Den största mottagaren av understöd för vård är Gamla Raumo där det finns många privata fastighetsägare.

Bild 2. Understöd för vården av världsarvsobjekt 2018–2025

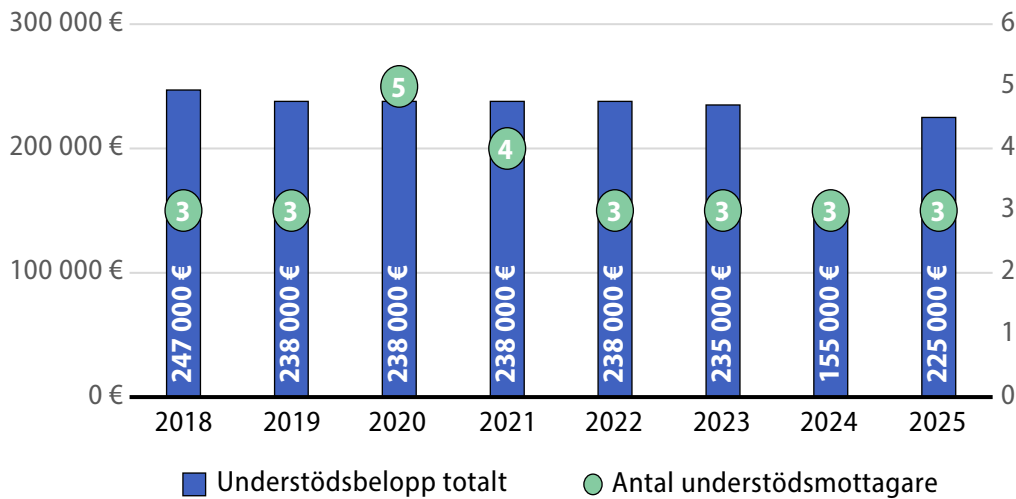

Av nationella samarbetspartner har ICOMOS Finska nationalkommittén rf och Föreningen för kulturarvsfostran i Finland fått allmänt understöd från undervisnings- och kulturministeriet för sin verksamhet redan under en längre tid, men i intervjuerna lyftes som en framgång under strategiperioden fram att även Föreningen för Finlands världsarv omfattas av det allmänna understödet från och med 2022. Från och med 2024 är det Museiverket som beviljar understöden. År 2025 beviljade Museiverket som allmänna understöd för verksamheten inom samfund i kulturarvsområdet 14 000 euro till Föreningen för Finlands världsarv rf och 18 000 euro till ICOMOS Finska nationalkommittén rf. Dessutom beviljade undervisnings- och kulturministeriet ett verksamhetsunderstöd på 82 000 euro till Föreningen för kulturarvsfostran i Finland, men endast en liten del av föreningens verksamhet riktas till världsarvet. Storleken på understöden har hållit sig ganska stabil under åren.

Under perioden hittades inget lämpligt finansiellt instrument som kan stödja enskilda objekts ansvariga instanser. Ingen sådan finansieringsmekanism finns med i strategin, utan under åtgärd 6 nämns att "Undervisnings- och kulturministeriet/ Museiverket och miljöministeriet/Forststyrelsens naturtjänster bör avtala med förvaltningsnämnderna för världsarven om att det för varje världsarv finns en ansvarsperson som sköter uppdraget som samordnare av ifrågavarande världsarv". I praktiken har man under perioden ändå identifierat behovet av att ge långsiktigt stöd till objektens ansvariga instanser.

Utveckling genomfördes med projektunderstöd från Museiverket och specialunderstöd från undervisnings- och kulturministeriet. Understödet för utveckling av världsarvsobjekt som beviljas av undervisnings- och kulturministeriet och Museiverket har hållit sig på ungefär samma nivå under granskningsperioden, med undantag för år 2024 (bild 3). Understöd för utveckling av världsarvsobjekt har använts bland annat för att utveckla skyltning och service, producera kommunikation, utställningsinnehåll och läromedel samt för att genomföra besökar- och objektstudier.

Bild 3. Understöd för världsarvsobjektens utvecklingsprojekt 2018–2025

Under perioden har det via undervisnings- och kulturministeriets specialunderstöd beviljats sammanlagt 525 100 euro till världsarvsrelaterade aktiviteter. Under perioden har specialunderstöd riktats till världsarvsfostran, strategiarbete och kommittéarbete, utveckling av hållbar turism samt till utveckling av världsarvsobjektens presentation och turismmarknadsföring.

Ett mål i strategin var att bredda finansieringsbasen. Syftet var att diversifiera finansieringen såväl inom statsförvaltningen som genom att utnyttja andra nationella och internationella finansieringsformer och genom att utveckla nya finansieringsformer, till exempel offentlig-privat samfinansiering och finansiering från stiftelser. Under strategiperioden utvidgades statsförvaltningens finansieringsbas särskilt genom regeringsprogrammets skrivning om kulturturism och den utvecklingsfinansiering för temat som uppstod genom detta och vilket man utnyttjade framgångsrikt. Med denna finansiering genomfördes många av periodens viktigaste projekt, till exempel de gemensamma projekten om mätare för hållbar turism och tolkning.

Extern finansiering användes under strategiperioden bland annat i Kvarkens skärgård, där man utnyttjade Interreg-finansiering för utvecklingsprojekt. Baserat på intervjuerna har man blivit bättre på att utnyttja olika finansieringskällor, men detta är samtidigt också något som kräver nya kunskaper, samarbetsrelationer och administrativ förmåga.

Mot slutet av strategiperioden verkade statsförvaltningens nedskärningar i viss mån försämra världsarvspolitikens finansiering och personalresurser. Oron för finansieringen och dess tillräcklighet lyftes fram också i enkäten till regionala och lokala aktörer. Bristande finansiering nämndes flera gånger i avsnittet om utveckling av bevarandet och vården av objekt. Bättre nätverk mellan objekten och lättillgänglig samlad information om finansieringsmöjligheter ansågs bidra till ett bättre utnyttjande av finansieringen.

Kompetens på hög nivå

Till världsarvet och objekten kopplas utbildning och forskning inom många olika områden. Under perioden har forskning inom området gjorts framför allt inom kultur- och byggnadsarv, historia, arkitektur, geologi och ekologi, men även inom områden som affärsekonomi, turism och vetenskapshistoria.

Under strategiperioden har det skrivits flera hundra avhandlingar och studier inom olika områden (se tabell 8).

Tabell 8. Världsarvet inom forskning 2015–2025**Omnämmanden i forskning 2015–2025.**

I söktjänsten Finna.fi: Sökning med sökordet "world heritage", avgränsning till publiceringsåren 2015–2025:

822 avhandlingar (inkl. pro gradu-avhandlingar, lärdomsprov för YHS-examen, doktorsavhandlingar, magisteravhandlingar, kandidatuppsatser, lärdomsprov för högre YHS-examen, licensavhandlingar)

Den vanligaste ämnena i avhandlingar (fler än 30 avhandlingar/kategori): kulturarv, byggnadsarv, Business Management, Administration and Marketing, Företagseko-nomi, förvaltning och marknadsföring, affärsekonomi, förvaltning och marknadsföring, arkitektur, historia, kulturmiljö, byggnader, kulturhistoriska byggnader, byggnads-skydd, byggnadshistoria, matkailu, Tourism, turism

Med sökordet "world heritage" hittas 306 avhandlingar.

Forskningsöversikt, de senaste 10 åren

Sveaborg: omfattande litteratur: skydd och restaurering, militär- och arkitekturhistoria, turismförvaltning, styrning av användningen av skärgårdsmiljön

Struves meridianbåge: forskning inom geodesi, vetenskapshistoria och förvaltning av arvet

Gamla Raumo: stadsarv, invånarnas perspektiv, byggnadsvård och en levande trädstadsmiljö

Kvarkens skärgård: geologi (landhöjning), skärgårdsekologi, naturskydd och teman inom hållbar turism.

Verla träsliperi och pappfabrik: industriarv, museums- och besökarupplevelse, områdesutveckling och kulturruttskontexter.

Petäjävesi gamla kyrka: träarkitektur, konserverings-/materialforskning, användning och vård av kyrkomiljön.

Bronsåldersgravrösena i Sammallahdenmäki: arkeologiskt arv, landskapsskydd; färre

Det finns ingen specifik världsarvsutbildning, men utbildningsinnehåll och gästföreläsningar om världsarvet ingår i olika utbildningsområden. Ett viktigt utbildningsområde med tanke på vården av objekten är restaurering. I intervjuerna ansågs att den minskade utbildningen inom området är oroande, i synnerhet för de objekt som kräver omfattande underhåll, Gamla Raumo och Sveaborg. Konservatorutbildning (YHS) erbjuds för närvarande endast vid Yrkeshögskolan Metropolia. Restaureringsutbildning ges vid fem läroanstalter. Museiverkets understöd för forskning

och utveckling har använts för att stötta utvecklingen av objekt och utredningar om dessa. Under strategiperioden har man inom enskilda projekt och genom andra åtgärder utbildat lärare, företagare och guider¹¹.

På så sätt har kunskaperna stärkts på många sätt under perioden. Av materialet som använts framgår inte att det skulle finnas någon särskild forskningsfinansiering, forskningsnätverk eller samordning av världsarvet på nationell nivå. Världsarvet är en del av kultur- och naturarvsforskningen som utvecklas i nätverk, forum och utbildningar inom dessa områden.

3.4 Strategisk riktlinje 4 Kunskap om och presentation av världsarv

Mål 2025: Medborgarna känner till och värdesätter världsarven i Finland och kan arbeta för världsarvets bästa. Informationen och kommunikationen om världsarvet är mångsidig och det är lätt att få tillgång till tillförlitlig information. Världsarvsfostran i skolor och inom småbarnspedagogiken har ökat. Forsknings- och utvecklingsarbetet tar fram ny kunskap som bidrar till att värna om världsarvet. Unescos strategi för hållbar turism inklusive strategiska kriterier styr turismen till världsarven, besökarna får tillförlitlig information. Tillgängligheten och servicen har förbättrats.

Sammanfattning av utfallet för riktlinje 4

- För världsarvsfostran har det tagits fram öppna material och användningen av dem som en del av världsarvsfostran har stöttats.
- Objekten har gjort sina egna tolkningsplaner under perioden.
- En betydande mängd forskning och avhandlingar med anknytning till världsarvet har gjorts under perioden.
- För objekten har det tagits fram mätare för hållbar turism.
- Servicen för besökare och tillgången till information har utvecklats bland annat genom projekt.

11 <https://www.kvarken.org/wp-content/uploads/2021/04/VIS-VAA-loppura-portti-220614-1.pdf>

Värdsarvsfostran bidrar till förståelsen för det unika med världsarvet

Värdsarvsfostran omfattar den undervisning om världsarvet som ges inom småbarnspedagogiken, i grundskolan och på andra stadiet. Materialpaketet för värdsarvsfostran, *Lär dig om världsarv!*, som producerats av Föreningen för Finlands världsarv och Föreningen för kulturarvsfostran i Finland, utgör den centrala grunden för världsarvsfostran och innehåller både objektspecifikt material och material för olika läroämnen¹². Världsarvet ingår också i årsklockan för kultur som är avsedd för kulturarvsfostran¹³. År 2019 publicerades ett samlingsverk om världsarvsfostran, *Maailmanperintö ja kulttuurikasvatus* (Metsärinne et al. 2019).

Utbildning om världsarvsfostran erbjöds också som en del av den fortbildning för lärare som finansieras av Utbildningsstyrelsen. Den utnyttjades av bland annat skolor i Unesco-skolnätverket.

Enligt webbmaterial och intervjuer genomförs på de orter där objekten är belägna världsarvsfostran och besök till objekten i varierande grad. I vissa kommuner ingår ett besök till världsarvsobjektet i undervisningen för alla grundskoleelever, i andra är det ett alternativ bland andra teman inom kulturfosttran. I de nationella grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) nämns världsarvet i samband med undervisningen i livsåskådningskunskap. I enkäten rapporterades om ett aktivt skolsamarbete där lokala elever besökte objekten. Det rapporterades att Gamla Raumo och Sammallahdenmäki ingår i planen för kulturfosttran. Å andra sidan ansåg respondenterna att det finns möjligheter till ett ännu intensivare skolsamarbete.

Världsarvsfostran har stärkts betydligt under strategiperioden, bland annat genom att utbildningsmaterialet tagits fram. I synnerhet Föreningen för kulturarvsfostran i Finland har gjort ett systematiskt arbete för att stötta användningen av materialet. Fortsatt arbete med detta och till exempel användning av världsarvsobjekten som undervisningsmiljöer mer omfattande utanför orterna där de är belägna är framtida utvecklingsmöjligheter för världsarvsfostran. Genom att producera material för fortbildningen för lärare har Föreningen för kulturarvsfostran i Finland varit en central aktör i utvecklingen av kunskaperna om världsarvet.

Även experternas förmedling av sakkunskap har varit en viktig form av kunskapsutveckling. Expertsamarbetet har ökat det ömsesidiga kunnandet. Exempelvis har samarbetet mellan objekten, experter som ansvarar för planering av

12 <https://www.maailmanperinto.fi/materiaali/>

13 <https://kulttuurinvuosikello2.fi/>

markanvändningen och ICOMOS stärkt förståelsen på alla nivåer. Världsarvsexperter har föreläst både nationellt och internationellt för fackmän i området, vid utbildningsprogram inom olika områden och för den breda allmänheten. Världsarvsobjekten är också en del av avsnittet om skydd av kulturegendomen i civiltjänstgöringens utbildningsperiod.

Kunskap berikar upplevelsen av världsarvet

Information och kommunikation om världsarvet är centralt för att skapa mening i världsarvet. Dokumentationen, digitaliseringen och den fria tillgången till information om världsarvet har stöttats i flera publikationsprojekt som Museiverket finansierat. Dokumentationen av världsarvsobjekten utvecklades också i ett projekt om 3D-modellering av världsarvsobjekt. Projektet finansierades av undervisnings- och kulturministeriet och inom det skapades en modell av Petäjävesi kyrka¹⁴.

I tolkningsprojektet¹⁵ som genomfördes av Föreningen för Finlands världsarv tog man fram en tolkningsplan för världsarvsobjekten, där man strukturerade objektpresentationerna samt huvud- och underteman för kommunikationen.

De nationella världsarvsforumen bidrog för egen del till spridningen av nationell information om världsarvet och tillhörande aktuella frågor. Forumens informations-spridning gjordes bland annat i form av bloggar och nyheter. Någon nationell kommunikationsstrategi, vilket planerades i strategin, togs dock inte fram under perioden.

Baserat på enkäten bland regionala och lokala intressenter har dokument med anknytning till världsarvsstrategin och dess genomförande utnyttjats mångsidigt i en rad olika sammanhang, såsom i projekt, som stöd för utvecklingen, i utarbetandet av planer och anvisningar samt i frivilligarbete och på grund av personligt intresse. 78 procent av respondenterna uppgav att de har antingen goda och omfattande kunskaper eller en del kunskaper om skyddet och användningen av världsarvsobjekten, som de vid behov kan ta hänsyn till i sin verksamhet. Kommunikationen om världsarvet och arbetet för att göra tillförlitlig information tillgänglig har därför lyckats väl, åtminstone bland de instanser som besvarade enkäten.

14 <https://okm.fi/-/petajaveden-vanha-kirkko-tallennettiin-3d-malliksi>

15 <https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/MAAILMANPERINTOTOIMIJAN-KASIKIRJA-2024-verkkoon.pdf>

Kommunikation och ökad medvetenhet bland allmänheten, inom olika förvaltningsområden samt även bland politiker identifierades i intervjuerna som ett tema där man inte kom så långt som kanske skulle behövas med tanke på att öka världsarvspolitikens genomslagskraft. Exempelvis en populariserad rapportering av uppföljningen av objekt, vilket nämndes i samband med uppföljning och utvärdering, eller samarbete med medier kring aktuella världsarvsteman kan vara meningsfulla sätt att främja spridningen av information till en bredare publik.

Strategi för hållbar turism som stöder hanteringen av besökarströmmarna och garanterar besökarna en värdefull upplevelse

Under strategiperioden genomfördes ett antal projekt för hållbar turism med anknytning till världsarvet. En viktig bakgrund är skrivningen om kulturturism i statsminister Marins regeringsprogram (statsrådet 2019) från 2019, där man särskilt tar upp världsarvet. Detta främjade målen för hållbar turism i världsarvsstrategin, underlättade genomförandet av åtgärder och erbjöd finansiering för utvecklingen av hållbar turism. Åtgärderna i projekten för principer och mätare för hållbar turism,¹⁶ som genomfördes av Föreningen för Finlands världsarv, spreds delvis till objektsnivå och förankrades som objektens egna mätare för hållbar turism.

I de strategiska målen för hållbar turism gjordes många framsteg under perioden. Eftersom utvärderingen av strategin gäller åtgärder på nationell nivå, behandlas här inte enskilda objekts faktiska framsteg inom hållbar turism. Befintliga mätare, målnivåer som bestämts för dessa och redan gjorda uppföljningar ger dock en mycket god grund för uppföljning av hållbarheten vid enskilda objekt¹⁷, så länge det finns tillräckliga resurser och samarbetsrelationer på regional, nationell och internationell nivå för insamling och användning av data och nödvändiga åtgärder.

God tillgänglighet och service som håller hög kvalitet

Föreningen för Finlands världsarv genomförde under 2017–2019 ett projekt med besökarundersökningar som omfattade alla objekt. En jämförbar besökarundersökning upprepades i slutet av strategiperioden 2022–2024 som en del av tolkningsprojektet.

16 <https://www.maailmanperinto.fi/2019/12/18/kestavan-matkailun-mittarit-2019/>

17 se t.ex. mätarna för hållbar turism för Struves meridianbåge https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/KeMaMittarit_STRUVEN-KETJU.pdf

Under perioden utvecklades också skyltningen vid objekt, de guidade visningarna av dem och innehållet i dessa. Objekten och Föreningen för Finlands världsarv utvecklade och uppdaterade objektens webbplatser. En gemensam webbplats där alla objekt presenteras förverkligar för egen del samma syfte som det nationella världsarvscentret, vilket eftersträvas i strategin. Även utvecklingen av objekt- och regionspecifika informations- och rådgivningspunkter främjades aktivt, men vissa delar av arbetet pågår fortfarande.

3.5 Strategisk riktlinje 5 Gemenskaper

Mål 2025: De lokala och regionala myndigheterna, beslutsfattarna, fastighetsägarna och företagarna engagerar sig i verksamheten för världsarvet och dess mål. Världsarven upplevs som hela mänsklighetens gemensamma arv. Dynamiska världsarv erbjuder olika gemenskaper och enskilda medborgare mångsidiga möjligheter att njuta av världsarven och delta i arbetet för dem.

Sammanfattning av utfallet för riktlinje 5

- De sektorsövergripande förvaltningsnämnderna engagerar nyckelaktörer i samarbetet. Även andra former av lokalt och regionalt samarbete har uppstått.
- Stärkandet av engagemanget hos gemenskaper har fortsättningsvis varit en utmaning.
- Att öka världsarvets betydelse är kopplat till både engagemanget hos gemenskaper och genomslagskraften, men detta uppnåddes inte under strategiperioden på det sätt som eftersträvades.

Regionala och lokala aktörer förbinder sig vid gemensamma mål

Regionala och lokala aktörers engagemang i skyddet och vården och en hållbar användning av världsarven förverkligades särskilt genom objektens sektorsövergripande förvaltningsnämnder. I synnerhet i mellersta Finland uppstod ett starkt kultursamarbete på landskapsnivå. De utsedda kontaktpersonerna med ansvar för världsarvsfrågorna och förvaltningsnämnderna har enligt intervjuerna en regelbunden dialog med regionala och lokala aktörer, bland annat om frågor kring utvecklingen av objekten och deras omgivning samt om projekt.

I regionala planer och strategier nämns världsarvet i varierande grad. Världsarvet nämns till exempel i strategiutkastet för Mellersta Finland¹⁸, i landskapsprogrammen för Satakunta¹⁹ och Kymmenedalen²⁰ inte. Strategier på den kommunala nivån varierar i omfattning och skala, och i alla dessa ingår sådana särdrag som världsarvet inte som ett naturligt inslag.

Delaktigheten av gemenskaper i världsarvsobjektens verksamhet och utvecklingen av dessa nämndes i intervjuerna som en av de främsta utmaningarna under strategiperioden. Å andra sidan uppgav nästan alla (87 %) aktörer från regionala och lokala gemenskaper att deras organisationer hade bedrivit omfattande eller viss verksamhet med anknytning till världsarvsobjekt. Gemenskaperna har vissa eller ringa kunskaper (75 %) om själva världsarvsstrategin, men däremot är de bättre insatta i de övriga aktiviteterna som hör samman med strategins genomförande, till exempel vård- och användningsplanerna, besökarundersökningar och principerna för hållbar turism.

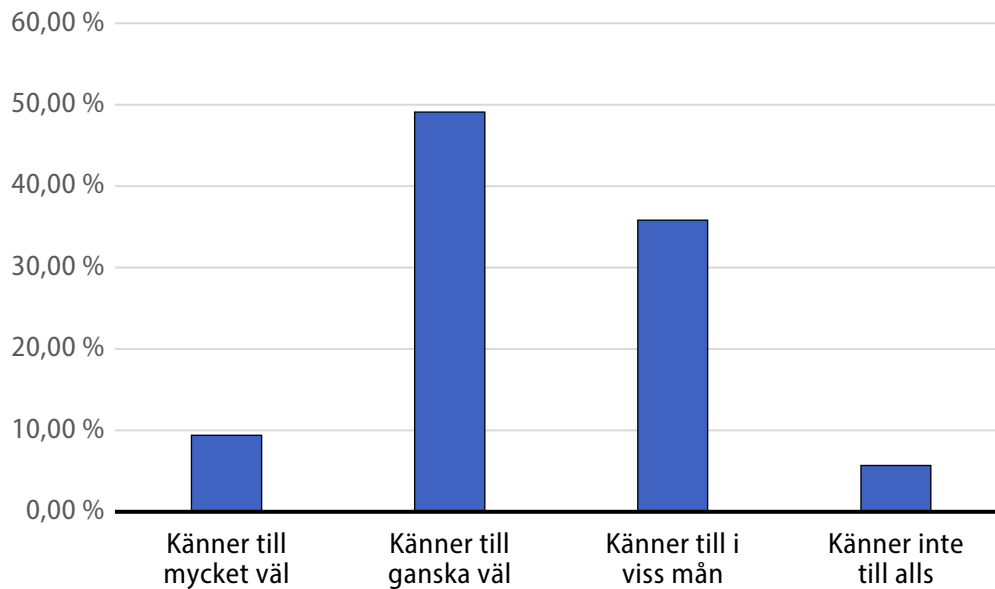
Baserat på enkätundersökningen bland regionala och lokala aktörer hade intressenterna vissa eller ringa kunskaper om den nationella världsarvsstrategin (bild 4). Av dokument i anslutning till världsarvsstrategin och strategins genomförande var vård- och användningsplanerna, besökarundersökningar och principerna för hållbar turism bäst kända. Utifrån enkätresultaten kan det därmed bedömas att regionala och lokala aktörer är ganska väl insatta i de dokument som rör det praktiska genomförandet av världsarvsverksamheten, medan den nationella världsarvsstrategin inte är lika bekant för alla aktörer. Även om aktörerna inte alltid känner till strategin och dess riktlinjer i detalj, förmedlade svaren ändå en bild av uppskattning, engagemang, omtanke om och vilja att arbeta tillsammans för världsarvet.

---

18 https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/sites/8/2025/09/Keski-Suomen-strategialuonnos_lausunokierros.pdf

19 <https://satakunta.fi/wp-content/uploads/2025/09/Satakunnan-maakuntaohjelma-2026-2029-luonnos-2.pdf>

20 <https://maakuntaohjelma.kymenlaakso.fi/maakuntaohjelma-2022-2025/aktiivinen-kymenlaakso/kulttuuri-ja-liikunta>;

Bild 4. Känner du till den nationella världsarvsstrategin 2015–2025 sedan tidigare?

Enligt intervjuerna har man på många sätt lyckats bra med att engagera lokala aktörer. Det är framför allt de sektorsövergripande förvaltningsnämnderna som engagerar olika aktörer i arbetet med och för objekten. Det finns dock utrymme för utveckling. Samarbetet mellan lokala och regionala aktörer kräver att löpande kontakter och att man använder lämpliga forum och bildar partnerskap. I det lokala beslutsfattandet behövs fortfarande en djupare förståelse för världsarvet och dess betydelse som går bortom turismen. Kommunala representanter som svarade på enkäten ansåg att medvetenheten och kunskaperna behöver ökas ur perspektivet för utveckling av turismen och byggaktiviteter i objektets omgivning, men att det även finns behov av värdediskussioner och mer samarbete.

Nya möjligheter genom mångsidig frivilligverksamhet och nära samarbete med företag

Det finns många grupper som är relevanta med tanke på världsarvsobjekt och världsarvet i stort, allt från olika hobbygrupper till friluftsentusiaster och från hembygdsentusiaster till världsarvsturister. De som intervjuades för utvärderingen upplevde att det fanns brister i en sådan större gemenskaps delaktighet i objekten samt i skyddet, utvecklingen och användningen av dem. Samtidigt upplevde deltagarna i workshoppen att uppfattningarna om och förståelsen av objekten hos invånare som bor nära objekten, barn som vuxna, är en mycket viktig aspekt.

Olika sätt att få med gemenskaper och deras kunskaper och tid i världsarvsverksamheten och att å andra sidan vidga världsarvets och världsarvets och objektens betydelse lokalt, skulle ge ett välbehövligt djup för världsarvet, vilket ibland befaras bli reducerad till bevarande- och turismteman.

Vid de objekt där människor bor (Sveaborg, Gamla Raumo) är objektens betydelse för lokalsamhället uppenbar. Å andra sidan måste man på dessa platser föra en kontinuerlig diskussionen om objektets värde samt dess bevarande och användning. Vid dessa objekt syns såväl särdragen i och begränsningarna i anslutning till skyddet som de möjligheter och påfrestningar som turismen för med sig konkret i enskilda individers och företags dagliga liv.

Frivilligarbetet var inte ett föremål för särskild utveckling under strategiperioden, men av objekten i Finland har Sveaborg ändå haft aktiv Unesco World Heritage Volunteer²¹-verksamhet under strategiperioden.

Bland respondenterna i enkäten som riktades till regionala och lokala aktörer fanns personer som arbetade eller hade tidigare arbetat som frivilliga vid objektet. Gemensamt för dem var i många fall att de bodde eller arbetade vid eller i närheten av objektet. I svaren från frivilliga framhölls att frivilligarbete är viktigt för verksamheten vid objektet, men i svaren betonades också att det finns behov av att säkra och öka resurserna, till exempel genom att anställa ordinarie personal. Med andra ord ansåg respondenterna alltså att frivilligarbete är viktigt, men att det i sig inte tryggar objektets framtid.

---

21 <https://suomenlinna.fi/suomenlinna-maailmanperintona/vapaaehtoistyoleiri-suomenlinnassa/vuoden-2025-vapaaehtoistyoleiri-suomenlinnassa/>

4 Slutsatser och rekommendationer

4.1 Sammanfattning av verkställandet av strategin och dess utfall

Utvärderingen av den nationella världsarvsstrategin är en utvecklingsinriktad utvärdering. Viktiga inslag i den har varit såväl ett utifrånperspektiv och ett utvärderande arbetssätt, liksom även tolkningarna och behoven hos de personer som är delaktiga i strategins verkställande och det gemensamma tankearbetet där betydelsen av strategin och dess verkställande har tolkats i förhållande till det förflutna och framtiden. Utvärderingen av strategins utfall baserar sig till stor del på dokumenterat arbete, och slutsatserna om åtgärdernas effekter och betydelse har till stor del formulerats utifrån en kombination av medverkande personers åsikter och utvärderarnas tolkningar. Likaså är också tolkningarna av effektiviteten och vikten av åtgärderna som en helhet utvärderarnas samlade uppfattning, som validerades i en gemensam workshop med delaktiga.

Tabell 9. Den nationella världsarvsstrategins vision. Undervisnings- och kulturministeriet 2015, s. 16)

Vision 2025

Finland – en ansvarsfull världsarvsaktör

Finlands världsarvsolitik ska vara aktiv, synlig och tillförlitlig. I all verksamhet utgår Finland från sakkunskap och stödjer öppenhet. Ansvaret för världsarven ligger hos staten, kommunerna och ägarna.

Världsarven – en föregångare i skyddet, upprätthållandet och presentationen

---

Skydd, vård, restaurering och presentation av världsarven utgör grunden för världsarvsverksamheten. Världsarven är vägvisare både för iakttagandet av principerna för hållbar utveckling och för det praktiska skyddsarbetet. Användningen av världsarven planeras flexibelt så att deras värden och betydelser bevaras.

Livskraftiga miljöer – ett gemensamt världsarv för kommande generationer

---

Världsarven är allas gemensamma levande arv som var och en kan ta del av. Objekten utvecklas i samarbete med regionala aktörer och lokala gemenskaper, föreningar och medborgare. När objekten sköts väl bevaras de för kommande generationer och ger glädje, nytta och mervärde i sin omgivning.

Det samlade utfallet av världsarvsstrategins fem riktlinjer och fjorton åtgärder har varit högt. Viktiga delar av visionen (tabell 8) har uppnåtts, även om materialet tyder på att aspekter kring hållbar utveckling och gemenskap ännu inte har förverkligats i den utsträckning som man hoppades på när strategin utarbetades. Å andra sidan har arbetet även kring dessa frågor varit aktivt.

Utifrån en granskning baserat på utvärderingsfrågorna har världsarvsstrategin genomförts mångsidigt och omfattande i förhållande till de begränsade resurserna, i fråga om såväl personer som kunskap och finansiering.

1. Hur har den nationella världsarvsstrategins riktlinjer genomförts i enlighet med åtgärderna i verkställighetsplanen?

På policynivå har strategin genomförts mycket väl, med ett undantag. Alla objekt har bevarats utan betydande försämring av deras särskilt stora universella värde, vilket kan anses vara det centrala målet för hela världsarvspolitiken. Finland har varit en aktiv och trovärdig aktör på den internationella arenan, men att upprätthålla anseendet kräver kontinuerligt arbete.

Utvecklingen av samarbetsstrukturerna, de internationella samarbetsstrukturerna och kontakterna samt den framgångsrika processen med den tentativa listan med tanke på såväl innehåll som synlighet och samarbete har visat att strategin har genomförts väl på den verksamhetspolitiska nivån. Utvecklingen av lagstiftningen upplevdes som det största misslyckandet i strategiarbetet, men lagstiftningsprocessen är ännu inte färdig och i slutet av 2025 har regeringens proposition med ett förslag till lag om områdesanvändning ännu inte lämnats.

På nivå för bevarande och användning har strategin genomförts mycket väl. Finlands världsarvsobjekt tas om hand och objekten är välbevarade. Utmaningarna i anslutning till bevarandet är kopplade till bland annat objektens omgivning och skyddsområden. Bristfälliga kunskaper och förståelse av principerna för skyddet orsakar spänningar på den lokala nivån.

Mognadsgraden hos objekten, förvaltningen av dem och de tillgängliga planerings- och informationsrutinerna har vuxit både strukturellt (sektorsövergripande förvaltningsnämnder, vård- och användningsplaner) och operativt (skyltar och andra strukturer för användningen, världsarvsfostran).

Lokalt används världsarvet aktivt, särskilt genom turism och synlighet. Statu- sen som Unescos världsarv ger attraktionskraft och prestige, men i användningen fokuseras mest på turism. Sambandet mellan användning och bevarande och de ursprungliga bedömningarna behöver stärkas. Man har försökt hitta nya målgrup- per och tolkningssätt under perioden, men detta ansågs kräva mer omfattande strategiskt tänkande.

På resursnivån genomfördes strategin väl i förhållande till skalan: alla objekt har utsedda kontaktpersoner med ansvar för världsarvsfrågorna och förvaltningsnäm- der, föreningar inom området har tilldelats understöd för sin verksamhet och finan- siering för utvecklingsaktiviteter i linje med strategin har fåtts från olika instanser. Resurserna är dock mycket småskaliga och inte alla frågor kring resurserna har kun- nat lösas på ett hållbart sätt. Ställvis överstiger objektens behov de tillgängliga medlen och personalresurserna.

Det finns behov av en mer diversifierad finansieringsbas, men samtidigt inne- bär en splittrad projektfinansiering utmaningar i ett område där det råder brist på sakkunniga.

Resurserna och en kontinuitet i kompetensen är kritiska utvecklingsområden. På nationell nivå kan den politiska och ekonomiska situationen påverka även genom- förandet av världsarvspolitiken.

2. Hur har den nationella världsarvsstrategins riktlinjer genomförts i enlighet med världsarvskonventionen?

Världsarvsstrategins riktlinjer kan konstateras ha varit förenliga med målen i världs- arvskonventionen och de fem strategiska mål som har vuxit fram ur den. Verk- ställandet av strategin har varit i linje med höjningen av världsarvspolitikens mognadsgrad för alla fem C. Framför allt har de tre första C:na stärkts under peri- oden. Kommunikationen och gemenskapernas delaktighet förbättrades inte i samma utsträckning, men det gjordes framsteg och togs betydande steg som höjde mognadsgraden.

3. Hur har strategin och dess verkställande påverkat världsarvsobjekten och aktörsnätverken?

Världsarvsstrategin har varit central som grund, stöd och samarbetsprocess under de tio år som gått. Strategins främsta värde har legat i själva existensen av strategi- dokumentet, eftersom det har gett en systematisk och välgrundad utgångspunkt för åtgärder. Åtgärderna har på bred front främjat färdigheterna och förmågan inom

förvaltning, utveckling, användning och uppföljning av världsarvsobjekten, både direkt och genom utvecklingen av samarbetsnätverk. Utfallet och effektiviteten av de konkreta åtgärderna varierar mellan förvaltningsområden, objekt och regioner, eftersom de ofta är beroende av enskilda aktörer och deras resurser.

4. Hur har strategin svarat mot världsarvsobjektens och aktörsnätverkets behov?

Världsarvsstrategin har svarat väl mot behoven och målen hos världsarvsaktörer på olika nivåer. Strategin har omfattat innehåll och aspekter som är relevanta för de olika aktörerna. De största utmaningarna har snarare varit kopplade till de knappa personresurserna och ekonomiska resurserna än till strategins otillräcklighet med tanke på frågor som är väsentliga ur objektens och aktörsnätverkens perspektiv.

Strategin som dokument har varit expertorienterad och riktat sig till dem som aktivt arbetar med världsarvsobjekt och -politik. Strategin har fungerat som ett viktigt stöd och referens även i det internationella arbetet. Utanför världsarvspolitiken kan strategin inte sägas vara välkänd eller utnyttjas omfattande, men det har inte heller varit ett väsentligt mål för strategin.

5. Hur skapas effektivitet i den nationella världsarvspolitiken?

Finlands världsarvspolitik genomförs i form av ett förvaltningsnätverk som är mycket småskaligt, men som omfattar flera nivåer. Bland aktörerna finns representanter för den offentliga, privata och tredje sektorn som samarbetar såväl lokalt som regionalt och på de nationella, nordiska, europeiska och globala nivåerna. På grund av den lilla skalan har enskilda aktörer ofta mycket breda roller, och effektiviteten skapas av dessa aktörers förmåga att sammanslå och utnyttja olika typer av resurser och samarbetsrelationer.

Bedömningen är att världsarvskonventionens kärnmål, att bevara världsarvets särskilt stora universella värde, kan uppnås i ett land som Finland även utan en separat strategi. De mer omfattande effekter som världsarvsarbetet kan ha till exempel för nätverk, medvetenhet, turism, gemenskapens identitet eller internationell samverkan har främjats målinriktat och långsiktigt genom strategin.

6. Vilken effekt och synlighet har Finlands världsarvspolitik i Unesco?

Finlands verksamhet har varit lämpligt och konsekvent. Finlands förslag på nya objekt var i linje med Unescos globalstrategi, hot och risker som påverkar objekten hanterades på lämpliga sätt och till exempel den periodiska rapporteringen sköttes korrekt.

Finlands verksamhet syntes i Unesco framför allt under landets medlemskap i kommittén. Finlands verksamhet var förenlig med den valda linjen. Finland syntes också i det nordiska samarbetet, vilket värdesätts vid Unesco och de europeiska världsarven. Finländska experter är också verksamma vid andra organ, till exempel ICOMOS.

4.2 Världsarvspolitikens effektivitet och hur den kan stärkas

Världsarvspolitikens effektivitet har vissa särdrag på grund av politikområdets karaktär och omfattning. I kärnan finns ett mycket långsiktigt och varaktigt mål, bevarandet av världsarvsobjektens särskilt stora universella värde från en generation till nästa. Verksamheten kännetecknas också av att resurserna är relativt knappa och fragmenterade, liksom av ett slags "vågrörelse hos resurserna", som syns till exempel i form av projektspecifika finansieringstoppar.

Världsarvsarbetet omfattar många slags åtgärder som sträcker sig från beredningen av nya objekt till underhållet av de befintliga objekten och bevarandet av deras världsarvsvärde. Uppkomsten av effekter är delvis bunden till möjlighetsfönster, alltså förvaltningsmässiga, politiska eller samhällseliga möjligheter för främjande av världsarvsfrågan, som uppstår då och då. Helheten kan ses som så kallad nischad politik, där de samhällseliga effekterna ofta syns punktvis på specifika platser och i specifika målgrupper, snarare än omfattande i hela samhället.

Finlands världsarvspolitik genomförs i form av ett förvaltningsnätverk som omfattar flera nivåer, men i miniatyrformat. Bland aktörerna finns representanter för den offentliga, privata och tredje sektorn som samarbetar såväl lokalt som regionalt och på de nationella, nordiska, europeiska och globala nivåerna. På grund av den lilla skalan har enskilda aktörer ofta mycket breda roller, och effektiviteten bygger i stor utsträckning på djup expertis hos dessa aktörer och deras engagemang. Konsekvensbedömningen måste därför ta hänsyn till både uppnåendet av världsarvskonventionens kärnmål – bevarandet av objektens särskilt stora universella värde – och de mer omfattande effekter som världsarvsarbetet kan ha till exempel för nätverk, medvetenhet, turism, gemenskapernas identitet eller internationell samverkan.

Värt att notera vad gäller Finlands situation är att det för närvarande inte finns några uppenbart allvarliga, omedelbara hot mot världsarvsobjekten när det gäller deras särskilt stora universella värde eller de centrala processerna. Det bör dock observeras att i synnerhet broplanerna, som gäller Kvarkens område, skulle innebära stora konsekvenser för världsarvet Kvarkens skärgård. Dessutom har det uppstått nya effekter under perioden för den nationella världsarvsstrategin, och aktörsfältets förmåga att åstadkomma genomslagskraft har stärkts. Under strategiperioden har man uppnått både *bevarande effektivitet* (skyddet och värden av objekten har förbättrats, de universella värdena har inte äventyrats) och *ny kreativ effektivitet* (nätverk, policyer och projekt som skapar mervärde till samhället). Strategin har också höjt mognadsgraden i världsarvsarbetet. Verksamheten har blivit mer planmässig, inkluderande och professionell.

Under strategiperioden har man genomfört flera alldeles nya insatser, såsom världsarvsforumen, webbplatsen för världsarvsfostran, objektens program för hållbar turism, enhetliga besökarundersökningar samt etableringen av världsarvsföreningens verksamhet. Även strategins tyngdpunktsområden har genomförts mycket omfattande. Till exempel turism och hållbar utveckling fick konkreta innehåll genom projekt, likaså ökade samarbetet och informationsutbytet mellan objekten. I vissa delområden, till exempel utvecklandet av lagstiftningen, har man dock inte kommit lika långt.

Utvärderingen gör det också möjligt att identifiera faktorer som begränsar och utmanar världsarvspolitikens effektivitet. Dessa faktorer har framför allt en koppling till resurser, strukturer och ett bredare engagemang. Till exempel resurserna är ett återkommande tema i utredningens material. Resursernas knapphet och osäkerhet är en ständig utmaning, och när kostnaderna stiger syns detta ibland även i form av en faktisk minskning av resurserna.

Lagstiftningen är ett annat återkommande tema. Avsaknaden av en tydlig rättslig grund anses undergräva verksamhetens effektivitet, och i åsikterna framförs också att det krävs strukturellt stöd på lagstiftningsnivå för att främja beaktandet av världsarvsvärdena. I verkställandet av strategin förekom också enstaka utmaningar i samordning och ansvarsområden.

En annan utmaning för effektiviteten som lyfts fram är att världsarvsfältet är ett nischat område, vilket nämndes redan ovan. Världsarvsfrågor är för närvarande inte särskilt välkända i samhället och eftersom de konkurrerar med andra frågor i det politiska beslutsfattandet kan sakkunskapen om och intresset för världsarvet bli bristande.

Vid sidan av dessa aspekter sätter omvärldsförändringar ny press på världsarvspolitiken. Konsekvenserna av klimatförändringarna (t.ex. ökningen av extrema väderfenomen) och samhällsförändringarna (energi- och säkerhetsbehov, trycket att bygga) kan hota objektens värden. Världsarvsstrategin förutsåg inte sådana nya utmaningar fullt ut. Den sammantagna effekten av dessa faktorer är att utan ytterligare åtgärder kan effektivitetsutvecklingen saktas ner eller effekterna förbli punktvisa.

Den nationella världsarvsstrategins period har visat att med välplanerad politik som genomförs i nätverk kan betydande genomslag uppnås även med begränsade resurser. Tack vare strategin har världsarvsarbetets mognadsgrad höjts, samtidigt som arbetet har skapat positiva bieffekter för lokala ekonomier, turismen, fostran och Finlands internationella synlighet. Det omfattande verkställandet av strategin speglar det starka engagemanget i aktörsfältet.

Å andra sidan visar utvärderingen att den nuvarande effektiviteten till stor del uppnåtts nära de befintliga strukturernas översta gräns. Den knappa finansieringen och projektberoendet skapar för egen del utmaningar för utvecklandet av verksamheten. Tonvikten på mjuka styrmedel i den politiska verktygslådan begränsar också möjligheterna att styra världsarvsfrågornas utveckling på nationell nivå.

Sammanfattningsvis bygger världsarvspolitikens effektivitet i Finland på gedigen expertis, en engagerad men liten grupp aktörer samt ett engagemang för objekten. Denna grund har utvidgats och gett resultat under strategiperioden, men är sårbar för olika slags resursförändringar.

4.3 Rekommendationer för den framtida världsarvspolitiken

Fördjupning av befintliga åtgärder stöder kontinuiteten i världsarvspolitiken

Utvärderingen visade att den nationella världsarvsstrategin varit en bred men balanserad uppsättning av mål som kunde uppnås under den tioåriga strategiperioden. En stor del av de åtgärder som vidtagits är i världsarvspolitikens kärna. Att fördjupa, bredda och göra om en del av de saker som redan har gjorts kommer att stärka genomförandet av de världsarvspolitiska målen även framöver.

Världsarvspolitiken är en långsiktig verksamhet som syftar till att bevara världsarvet över generationsgränserna. Samtidigt är den delvis beroende av andra samhällsliga och politiska situationer och processer. Åtgärdsomöjligheterna är ett barn av sin

tid. Ett viktigt möjlighetsfönster för världsarvsfostran är till exempel arbetet med de nationella läroplansgrunderna, som senast förnyades 2014. Skiftande politiska prioriteringar och konsekvenserna av beslut kan förändra den politiska miljön snabbt.

Å andra sidan kan en alltför rigid koppling till på förhand definierade processer och mål försena eller till och med skada måluppfyllelsen. Till exempel parallellt med läroplansarbetet finns det möjligheter att vidta andra typer av åtgärder för att integrera världsarvet i undervisningen av olika läroämnen. Till exempel principerna för Struves meridianbåge används redan i matematikundervisningen. Målen kan uppnås på olika sätt och ju längre strategiperioden är, desto mer sannolikt är det att olika genomförandesätt och möjligheter genererar oväntade och eventuellt även bättre möjligheter för verksamheten än vad man väntat sig, eller så kan de förhindra uppnåendet av vissa mål på det sätt som man tänkt sig.

Många av de lösningar och mål som genomfördes under strategiperioden ansågs i utvärderingen vara proportionerliga och välfungerande. Ur strategin kan man därför välja ut vissa mål och åtgärder för att fördjupa, upprepa och utvidga dem även i framtiden.

Behovet av en strategi är tydligt också i framtiden

Behovet av en strategi, både som en förnyande och engagerande process och som ett dokument som ger en grund för åtgärdernas legitimitet, kommer inte att minska efter strategiperioden. Utan en strategi befaras verksamheten bli fragmenterad och avsmalnad.

Utbudet av utvecklingsinstrument och finansieringsbasen måste vidareutvecklas

Lärande genom gemensamma projekthelheter och utökande av kunskapskapitalet hos alla aktörer samtidigt har varit en av framgångarna under strategiperioden, och detta kommer att vara nödvändigt även i framtiden. I mognadsgraden finns dock skillnader mellan objekten, vilket påverkar innehållet i och resurserna för utvecklingen. Eftersom antalet världsarvsobjekt i Finland torde öka förr eller senare, kommer en del av objekten att behöva utvecklas inom teman där utvecklingsprojekt redan har genomförts.

Under strategiperioden har det inte skett några betydande förändringar i formerna för den statliga finansieringen, med undantag för att beviljandet av understöd överfördes från undervisnings- och kulturministeriet till Museiverket. Skillnaderna

mellan objekten och variationen i de egna resurserna ställer också nya krav på de statliga utvecklingsinstrumenten. Många medverkande anser att någon form av jämlik grundfinansiering för objekten skulle behövas.

I takt med att antalet världsarvsobjekt ökar kommer det sannolikt också finnas behov av att granska instrumentens karaktär samt storleken på och allokeringen av den statliga finansieringen. Eftersom det är möjligt att finansieringen inte ökar i takt med antalet objekt, måste det också fastställas riktlinjer för vilka åtgärder som i fortsättningen ska finansieras med medel som riktats till världsarvsverksamheten, vilka med övriga statliga instrument och vilka åtgärder som ska omfattas av extern finansiering.

Arbete för att bredda finansieringskällorna och olika typer av partnerskap, vilka nämns i världsarvsstrategin, rekommenderas också i fortsättningen. Större vikt på extern finansiering kräver nya färdigheter och resurser från aktörerna med tanke på ansökan.

Metoder för att identifiera och uppmärksamma objektens värden i planeringen av markanvändningen

Lagstiftningen och metoderna för styrning av markanvändningen måste utvecklas ytterligare. Oavsett hur den kommande lagen om områdesanvändning kommer att se ut och vilken styrande effekt den kommer att ha på världsarvsobjekten och deras skydds- och siktområden, behövs även andra åtgärder. Särskilt behövs erkännande av det särskilt stora universella värdet i verksamheten, planeringen av markanvändningen (innehåll och önskade effekter av begreppen "skyddsområde" och "större siktområde") och lagstiftningen.

Vid sidan om lagstiftning är en annan möjlighet att lyfta fram Unescos konventioner i de riksomfattande målen för områdesanvändning, vilket kan säkerställa skyddet av världsarvsobjekten i planer även utan ett specifikt omnämnande i lagen. En annan möjlig väg framåt är att utveckla myndigheternas styrningspraxis. Tillstånds- och tillsynsverkets, Museiverkets och de regionala ansvarsmuseernas förmåga att identifiera och lyfta fram mål, riktlinjer och bestämmelser för världsarvet bidrar till ökad medvetenhet och ökad effektivitet i de processer som ingår i planeringen av markanvändningen.

Utnyttjande och systematisering av befintliga processer och praxis

Under strategiperioden producerades en stor mängd grundläggande information och verktyg, bland annat med koppling till hållbar turism, tolkning och kulturarvsfostran. Stöd för utnyttjandet av dessa kommer att vara centralt även i framtiden. Många delar av metoder som Unesco tagit fram är också outnyttjade. Exempelvis är frivilligprogrammet för världsarvet fortfarande underutnyttjat i Finland.

Bristerna i systematik och strukturer för uppföljning på nationell nivå som konstaterades i utvärderingen bör åtgärdas under den kommande perioden. Hittills har det informella tillvägagångssättet varit tillräckligt. Om antalet objekt ökar inom en snar framtid kommer det att behövas mer systematiska uppföljningsmetoder parallellt med den informella kommunikationen och de gemensamma nätverken. Detta förutsätter inte nödvändigtvis separata, tunga dokumentations- och rapporteringsprocesser, utan arbetet kan även formas så att det stöder andra mål, såsom kommunikation och ömsesidigt lärande.

Förtydligande av roller och stärkt samarbete

Enligt utvärderingen stärktes det nationella samarbetet och de nationella nätverken i verksamheten under strategiperioden både genom strukturerna och gemensamma aktiviteter. I framtiden behöver samarbetsrelationerna mellan världsarvsaktörerna i Finland stärkas ytterligare, men vi måste också utvidga nätverken både lokalt och nationellt till sådana aktörer som kan stödja och stärka verksamheten vid världsarvsobjekten och världsarvspolitiken i stort. I förtydligandet av rollerna ingår också ett önskemål om att förtydliga Unesco-kommissionens roll i den nationella verksamheten.

Upprätthållande av den internationella verksamheten

Välbeprövade praxis i den internationella verksamheten rekommenderas även fortsättningsvis. Under utvärderingen fördes diskussioner om bland annat Finlands följande medlemskap i kommittén, olika former av bilateralt samarbete samt förstärkning av och resurserna till det nordiska världsarvsarbetet.

Lösningar som saknas i världsarvspolitiken

Förändringar i verksamhetsmiljön, uppnådda strategiska mål och frågor som man inte tagit tag i utgör grunden för de teman som bör utvecklas till nya mål, policyer eller instrument i fortsättningen. Dessa är:

Stärkande av världsarvens betydelse för gemenskaper och nationellt

Stärkandet av delaktigheten i olika åldersgrupper och gemenskaper utföll bristfälligt, men detta tema har samtidigt fått ökad betydelse under strategiperioden. Stärkandet av känslan av betydelsefullhet i gemenskaper anses vara viktigt inte bara med tanke på skyddet, vården och användningen av objekten, utan mer omfattande även för att öka världsarvsideologins betydelse. Detta gäller även kommunikation och opinionsbildning: ju större betydelse världsarvet upplevs ha i olika gemenskaper, desto lättare är det att lyfta upp frågor kring det i debatten.

Klimatförändringarna och naturförlusten i förhållande till världsarvet

Sedan strategin utarbetades har hållbarhetsfrågorna blivit alltmer aktuella och viktiga. Utöver enbart hållbarhet finns det en önskan om att den kommande perioden även ska innebära ännu djupare engagemang i klimatförändringar och naturförlusten. På samma sätt som i fråga om gemenskaperna har världsarvet en mångfacetterad roll även i detta: för att trygga världsarvet behövs lösningar på klimatförändringarna och naturförlusten, men samtidigt kan åtgärder i anslutning till detta, såsom anläggning av förnybar energi och förbättring av energieffektiviteten, utgöra ett hot för världsarvet. Världsarvet kan också vara ett verktyg och ett perspektiv i stärkandet av hållbarhet, motverkandet av naturförlust och anpassning till klimatförändringar.

Resiliens och krisberedskap

Geopolitiska kriser, konflikter, resiliens och beredskap har stått i centrum för samhällsdebatten under strategiperioden. Världsarvet anses spela en roll i fredsbyggande och för den psykologiska resiliensen. Samtidigt måste vi vara förberedda på att skydda världsarvet och reparera skador både i Finland och i andra länder. Resiliens är på samma gång en fråga för lokalt, nationellt och internationellt samarbete.

Samhällskommunikation och bedömning av de sociala konsekvenserna

Bland de mål som inte uppnåddes under perioden finns kommunikationsstrategin och framtagandet av en analys av de sociala konsekvenserna. Under den nya strategiperioden kommer innehållet och prioriteringarna sannolikt att skilja sig från vad de skulle ha varit tidigare, eftersom samhället och kommunikationsmiljön har förändrats. Det finns dock ett ständigt behov av att visa på det speciella hos världsarvet och av kommunikation, vilka stärker genomförandet av även andra mål.

KÄLLOR

- Bylund, P., Henriksson, M., Lingsoft Language Services, Länsstyrelsen Västernorrland & Forststyrelsen, Naturtjänster. 2023. *Förvaltningsplan för världsarvet Höga Kusten / Kvarkens skärgård* Vanda: Forststyrelsen. https://julkaisut.metsa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2024/01/hogakusten_kvarken_forvaltningsplan.pdf
- Flander, J.-P. 2021. *UNESCO:n maailmanperinnön kansallisen aieluettelon uudistaminen: luonnonperintö*. Promemoria 20.1.2021 (VN/182/2021). Opublicerad.
- Heron, S. F., Day, J. C., Bylund, P., Henriksson, M., Sjödin, V., Anderssén, E. & Bäck, A. 2022. *Application of the Climate Vulnerability Index for the High Coast / Kvarken Archipelago World Heritage Property*. Vanda: Metsähallitus & County Administrative Board of Västernorrland. <https://julkaisut.metsa.fi/en/publication/application-of-the-climate-vulnerability-index-for-the-high-coast-kvarken-archipelago-world-heritage-property/>
- ICOMOS 2011. *Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties*. https://www.icrom.org/sites/default/files/2018-07/icomos_guidance_on_heritage_impact_assessments_for_cultural_world_heritage_properties.pdf
- Kestävän matkailun periaatteet. 2016. https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/Kestavan_matkailun_periaatteet_2016.pdf
- Maaninka, K. 2025. *Kulttuuriperintö ja ilmastonmuutos: Seurantamenetelmien kartoitus menetelmäkehityksen tueksi*. Uleåborg: Oulun yliopisto (University of Oulu), OuluREPO-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202508295675>
- Forststyrelsens naturtjänster. 2016. *Kestävän matkailun periaatteet: Kansallispuistot, luonto- ja historiakohteet sekä maailmanperintökohteet*. Helsingfors: Forststyrelsen. https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/Kestavan_matkailun_periaatteet_2016.pdf
- Metsärinne, M., Heino, T., Korhonen, R. & Esko, M. (red.). 2019. *Maailmanperintö ja kulttuurikasvatus*. Rauman normaalikoulu, Turun yliopisto. https://sites.utu.fi/rnk/wp-content/uploads/sites/861/2021/03/world_heritage_and_cultural_education.pdf
- Utbildningsstyrelsen. 2014. *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014* (föreskrift 104/011/2014). <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/10025426>

- Undervisnings- och kulturministeriet. 2015. *Yhteinen perintömme – Vårt gemensamma arv. Kansallinen maailmanperintöstrategia – Nationell världsarvsstrategi 2015–2025* (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2015:14). Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-354-5>
- Undervisnings- och kulturministeriet. 2016. *Yhteistä perintöämme vaalien – Vi värnar om vårt gemensamma arv: Kansallisen maailmanperintöstrategian toimenpanosuunnitelma vuoteen 2025 – Verkställighetsplanen för den nationella världsarvsstrategin fram till år 2025* (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016:43). Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-439-9>
- Bygglagen (751/2023) 2023. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/751>
- Repo, R. 2024. *Kulttuuriperintö ja ilmastonmuutos: Taustoitus ja lähtötiedot*. Uleåborg: Oulun yliopisto, OuluREPO-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202412097119>
- Föreningen för Finlands världsarv. 2019. *Suomen maailmanperintökohteiden kävijätutkimushanke 2017–2019. Tiivistelmä*. <https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/Suomen-maailmanperint%C3%B6kohteiden-k%C3%A4vij%C3%A4tutkimushanke-2017-2019-tiivistelm%C3%A4.pdf>
- Föreningen för Finlands världsarv. 2024. *Suomen maailmanperintökohteiden kävijätutkimushanke 2022–2024. Tiivistelmä*. <https://www.maailmanperinto.fi/wp-content/uploads/Suomen-maailmanperintokohteiden-ka%CC%88vijatutkimushanke-2022-2024.pdf>
- UNESCO. 1972. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- UNESCO. 2025a. *Operational Guidelines 2025*. <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>
- UNESCO. 2025b. *States Parties* <https://whc.unesco.org/en/statesparties/>
- Statsrådet. 2019. *Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marin's regering 10.12.2019: Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle* Helsingfors: Statsrådet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>
- Wessman, S. 2019. *Raportti aieluettelotyöryhmän työstä 25.3.2019*. Opublicerad.

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

PB 29 00023 Statsrådet
Tfn 0295 16001 (växel)
okm.fi/sv

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-415-190-0 PDF